

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIRMSSKOLAS UN SĀKUMIZGLĪTĪBAS NODAĻA

**5 – 6 GADUS VECU BĒRNU STĀSTĪTPRASMES SEKMĒŠANA,
IZMANTOJOT LATVIEŠU TAUTAS PASAKAS**

DIPLOMDARBS

Autore:

Monta Ozoliņa

Studenta apliecības Nr. :

mo18026

Darba vadītāja:

Dr. paed., asoc. prof. Baiba Kaļķe

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Darba nosaukums: 5 – 6 gadus vecu bērnu stāstītprasmes sekmēšana, izmantojot latviešu tautas pasakas.

Darba autore: Monta Ozoliņa

Darba zinātniskā vadītāja: Dr. paed., asoc. prof. Baiba Kaļķe

Darba saturs: darbs sastāv no divām daļām – teorētiskās un empīriskās daļas.

Teorētiskajā daļā – tiek izpētītas psihologu, filosofu un valodnieku atziņas par bērnu valodas un runas, stāstītprasmes attīstību. Veikts raksturojums par valodas un runas attīstību vecākajiem pirmsskolas vecuma bērniem un stāstītprasmes sekmēšanas veidiem 5 – 6 gadus veciem bērniem. Ir pētīti un analizēti folkloras darbi, kā sekmēt bērnu stāstītprasmi.

Empīriskajā daļā – tiek atspoguļota bērnu stāstītprasme ar folkloras darbu palīdzību un pētījuma metodoloģisko pamatojumu, bērnu sākotnējais stāstītprasmes raksturojums un izstrādāti kritēriji stāstītprasmes vērtēšanai. Ir aprakstīts praktiskais darbs ar bērniem, sasniegtais rezultāts pētījuma laikā, izmantojot latviešu tautas pasakas.

Pētījuma rezultātā apstiprinājās pētījuma jautājums, ka ar latviešu tautas pasakām var sekmēt stāstītprasmi 5 – 6 gadus veciem bērniem, ja pedagogs iepazīstina bērnus ar visiem latviešu tautas pasaku veidiem, no kuriem bērns var izvēlēties sev aktuālāko un pēc pasakas nolasīšanas, izdomāt pašsacerētu radošu pasakas turpinājumu.

Darba mērķis: teorētiski analizēt un praktiski pārbaudīt 5 – 6 gadus vecu bērnu stāstītprasmes sekmēšanu, izmantojot latviešu tautas pasakas.

Diplomdarba apjoms – 41 lapa, 6 attēli, 7 tabulas, 4 pielikumi.

Atslēgas vārdi: stāstītprasme, 5 – 6 gadus veci bērni, latviešu tautas pasakas.

ANNOTATION

Title of work: Latvian folk tales to enhance storytelling skills of 5 – 6 year-old children.

Author of the work: Monta Ozoliņa

Scientific head of work: Dr. paed., asoc. Prof. Baiba Kaļķe

Content of the work: The work consists of two parts: theoretical and empirical.

In the theoretical part- research about, learnings from psychologists, philosophers and language and speech storytelling development. A description on language and speech developments for older children of pre-primary age and ways of promoting storytelling for children aged 5 to 6 years. Researched and analysed folklore works. On how improve childrend storytelling.

In the empirical part – reflecion on children storytelling by using folklore materials and research methodological justification. Initial characterization of children's storytelling skills and the development of criteria for assessment of storytelling. Described practical part which involved children and the results achieved in reserach using Latvian fairy tales.

As a result of the study, it was confirmed that the fairy tales of the Latvian folk tales can be promoted to children aged 5 to 6 years, if the educator presents children with all sorts of fairy tales of the Latvian folk tales, from which the child can choose the most up-to-date and after reading the fairy tale, to devise a self-conscientious continuation of the fairy tale.

Objective of work: Theoretically analyse and practically test the promotion of the storytelling skills of children aged 5 to 6 years using Latvian folk tales.

Volume of diploma work size: 41 pages, 6 pictures, 7 tables, 4 attachments.

Key words: Storytelling, 5-6 years old children, Latvian folk tales.

SATURS

SATURS	4
1. TEORĒTISKĀS NOSTĀDNES PAR STĀSTĪTPRASMI.....	7
1.1. Stāstītprasmes būtība.....	7
1.2. 5 – 6 gadus vecu bērnu raksturojums	14
1.3. Latviešu tautas pasakas – stāstītprasmes sekmētājas.....	18
2. PRAKTISKAIS PĒTĪJUMS PAR STĀSTĪTPRASMES SEKMĒŠANU AR LATVIEŠU TAUTAS PASAKU PALĪDZĪBU	23
2.1. Pētījuma metodoloģija.....	23
2.2. Pētījuma sākotnējā sagatavošana	24
2.3. Izmēģinājuma gaita	31
2.4. Iegūto rezultātu analīze	32
SECINĀJUMI	39
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	40
PIELIKUMI	42

IEVADS

Viena no vissvarīgākajām un nepieciešamākajām prasmēm gan bērnam, gan pieaugušam ir prasme runāt. Šī prasme ir neatņemama vesela cilvēka dzīves sastāvdaļa, tāpēc ir ļoti svarīgi šo prasmi attīstīt jau no pašas bērnības, jo šādā veidā varam komunicēt ar citiem, izteikt emocijas, kā arī atbildēt uz jautājumiem.

Bērna runas attīstībai ir liela nozīme bērna turpmākajā dzīvē. Bērns ar valodas palīdzību iepazīst sevi, apkārtējo pasauli, mācās komunicēt ar citiem cilvēkiem, izsaka savas domas un vēlmes, mijiedarbojoties ar apkārtējo pasauli (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Bērna stāstītprasmes apgūšanā liela loma ir pieaugušajam. Pieaugušā uzdevums ir atbildēt uz bērna jautājumiem gramatiski pareizi un ar pozitīvu attieksmi, lai bērns justos drošs un nebaidītos. Bērns stāstītmācīšanu apgūst klausoties pasakas, atbildot uz jautājumiem, stāstot pēc attēla, atstāstot pēc atmiņas, kā arī veidojot pasaku turpinājumus ar kuru palīdzību vienlaicīgi attīsta arī iztēli (Golubina, 2007).

Attīstoties mūsdienu tehnoloģijām vecāki ar bērniem sāk sarunāties aizvien mazāk, kas ir būtisks iemesls, kāpēc aizvien biežāk maziem bērniem vārdu krājums ir ļoti samazinājies. Kā vēl viens iemesls, kāpēc bērniem vārdu krājums ir ļoti mazs, jo vecāki aizvien mazāk lasa kopā ar bērniem, vai bērniem priekšā dažādas pasakas, tai vietā vecāki labprātāk, taupot laiku, uzliek kādu pasaku, kas ir pieejama internetā un atstāj bērnu, lai viņš klausās. Ir ļoti daudz pasakās tādu vārdu, kuru skaidrojumu bērni nemaz nezina, jo vecāki uzliekot pasaku neaizdomājas, ka būtu nepieciešams izskaidrot kāda nezināma vārda nozīmi.

Lai sekmētu bērna stāstītprasmi pirmsskolā, svarīgi ir mācību procesā ietvert dažādas pasakas un stāstus, ar kuru palīdzību, atbildot uz skolotāja jautājumiem, kā arī veicot dažādus citus skolotāja plānotos darbus mācību procesa laikā, bērns netīši sāk apgūt stāstītprasmi. Noteicoša loma šajā procesā ir pedagogam, jo viņa uzdevums ir atrast pēc iespējas interesantāku un tai pat laikā atbilstošāko pieeju, kā šīs pasakas ieviest mācību procesā tā, lai bērniem būtu interesanti (pirmsskolas mācību programma, 2019).

Šis ir iemesls, kāpēc savu darbu rakstīt par bērnu stāstītprasmes sekmēšanu, izmantojot tieši latviešu tautas pasakas, jo tieši latviešu tautas pasakās ir ļoti daudz vārdu, kurus mēs šobrīd izmantojam aizvien retāk vai nemaz, jo esam par tiem aizmirsuši, bet bērni tādus nekad nav dzirdējuši.

Pētījuma mērķis: sekmēt 5–6 gadus vecu bērnu stāstītprasmi, izmantojot latviešu tautas pasakas.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma jautājums: Kā ar latviešu tautas pasakām var sekmēt stāstītprasmi 5 - 6 gadus veciem bērniem?

Pētījuma uzdevumi:

- Veikt teorētiskās literatūras analīzi par stāstītprasmes sekmēšanu 5 – 6 gadus veciem bērniem.
- Analizēt teorētisko literatūru par latviešu tautas pasakām kā stāstītprasmes sekmētājām.
- Analizēt 5 – 6 gadus vecu bērnu vecumposma īpatnības.
- Veikt izmēģinājumdarbību.
- Apkopot iegūtos rezultātus un analizēt tos.

Pētījuma metodes:

- teorētiskās – literatūras analīze, dokumentu analīze;
- empīriskās – izmēģinājumdarbība, pedagoģiskais novērojums, datu apkopojums.

Pētījuma bāze: Rīgas „X” pirmsskolas izglītības iestāde 5 -6 gadus veci bērni, Pētījumā piedalās 15 bērni.

1. TEORĒTISKĀS NOSTĀDNES PAR STĀSTĪTPRASMĪ

1.1. Stāstītprasmes būtība

Ar valodas palīdzību bērns sāk apzināties savu nacionālo piederību. Valoda ievada bērnu viņa tautas kultūrā, kurā ar pieaugušā palīdzību, veido savu pasaules skatījumu.

Ļoti svarīga un neatņemama dzīves sastāvdaļa bērnam jau kopš piedzimšanas ir runai. Bērns atpazīst mammas un tēta balsi jau pirmajās dzīves minūtēs. No šī brīža bērns jau sāk atpazīt valodu un klausās vecāku runā. Ar pieaugušā palīdzību bērns no mazotnes apgūst vajadzību iemācīties runāt un jautāt. Šī vajadzība bērnam parādās brīdī, kad viņš vēlas kaut ko pateikt, uzzināt precizēt, pārliecināt, uzdot jautājumus u.c. jo vairāk bērns iepazīst sevi un pasauli, jo lielāka ir viņa vajadzība prast izteikties. Palielinoties bērna interesei un zināšanām par appasauli, pasaules skatījumu, runas un komunikatīvajām prasmēm, bērns sāk apgūt mutvārdu runas attīstību, kurā noteicoša loma ir pieaugušajam (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014).

No savstarpējās saskarsmes ar vecākiem ir atkarīga runāšanas un valodas saprašana. Noteicošais faktors bērna valodas attīstībai ir emocionālais klimats, kurā bērns dzīvo (Aizporiete, 2002).

Bērna valoda, tāpat kā pieaugušā valoda veidojas pēc vieniem principiem. Pieaugušais gan bērns pilnveido savu valodu esot saskarsmē ar citiem. Bērna valodiskā aktivitāte ir radoša darbība, kuru sekmē pieaugušais attīstot gan viņa iztēli, gan analītisko domāšanu, palīdzot bērnam viņa domu izteikt vārdiski (Markus, 2003).

Bērnam jau no agras bērnības izveidojas kontakts ar apkārtējo pasauli. Bērnam augot vidē, kur apkārt dzird runājošus cilvēkus, jau no divu gadu vecuma bērns sāk izmantot savu runas mehānismu patstāvīgi, lai varētu apkārtējiem paust savas domas un jūtas vārdos. Bērns sākot runāt izmanto skaņu kompleksus, kas sastāv no īsiem vārdiem, kuriem ar laiku parādās konkrētas nozīmes. Lai bērns sasniegtu spēju runāt, prast paust savas emocijas ar atbilstošiem vārdiem un sasniegtu viņa vecumam atbilstošu domāšanas un socializācijas pakāpi ir nepieciešams ilgāks laiks (Vigotskis, 2002).

Ar runas palīdzību sazināšanās procesā notiek nepārtraukta informācijas kodēšana un atkodēšana. Bērns tikai sabiedrībā var īstenot runas spējas, ja dzird un apgūst savas tuvākās apkārtnes un audzinātāju valodu. Līdz ar to bērns var arī izpaust sevi, jo ar skaņu palīdzību runas procesā materializējas un kļūst uztverama domāšana, kas ir subjektīva, garīga darbība (Kļaviņa, 1997).

Pareiza runas attīstība bērnam jāsāk apgūt jau pirmsskolas vecumposmā. Vecāki var pamanīt bērna runas attīstības īpatnības un traucējumus, uz pašu vispārīgu bērna novērojuma.

Psihofizioloģiskās attīstības īpatnības sākotnēji nosaka kādas nepareizas atsevišķas skaņas, vārdu vai vārda daļas izrunu. Bērniem vecumā no 3 – 5 gadiem psihofizioloģisko mehānismu pilnveide noris uz esošā mutvārdu runas pamata. Šajā vecumā, bērna runai var būt traucējumi, kas ir dabiski un nav uzskatāmi par runas attīstību noviržu simptomu. Bērnam, ne ātrāk kā pēc pieciem gadiem ir jāsāk pievērst uzmanība katrai izrunas kļūdai, kad katra kļūda ir jāuzlūko par iespējamu runas psihofizioloģiskā mehānisma attīstības aizkavēšanās pazīmi (Avotiņš u.c. 1981).

Bērnam jau no mazotnes ir ļoti svarīgi apgūt pietiekamu runas attīstību, lai pēc tam varētu pilnvērtīgi attīstīties. Dzimtās valodas apguves procesā notiek bērna runas attīstība, ar kuras palīdzību bērns izmanto valodu, kā apkārtējās pasaules izziņas līdzekli, kas ir mūsu senču uzkrātās pieredzes apguves process, kurā valoda kļūst par sevis iepazīšanas un pašregulācijas līdzekli, cilvēku saskarsmes un mijiedarbības līdzekli (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Bērna runas attīstība ir tikpat svarīga kā fiziskā un garīgā attīstība. Bērnam ir ļoti svarīgi izteikt savas domas un izjūtas, tāpēc ir nepieciešams pietiekams vārdu krājums (tas nozīmē, ka ir jāspēj pareizi nosaukt dažādas lietas, priekšmetus, parādības u.c.), tāpēc runā ir nepieciešams prast izmantot dažādas intonācijas, jābūt prasmei veidot loģisku stāstījumu. Tāpēc arī zinātne un arī prakse pierāda, ka runas attīstības līmenis zināmā mērā ir prāta attīstības rādītājs un labs stāstnieks ir zelta vērts, bet veidot bērnam prasmi izteikt savas domas ir ļoti sarežģīts darbs. Nesalīdzināmi sarežģītāks par burtu apguvi (Kaņepēja, 2012).

Bērnu runas līmeni visos izglītības posmos vērtē pēc dažādām prasībām. Pedagoģa uzdevums mācot bērnam stāstīt, ir pilnveidot visas viņa runas attīstības jomas - fonētisko, leksisko, gramatisko. Pirmās pakāpes uzdevums ir sagatavošanās etaps pilnvērtīgai stāstītprasmes veidošanai vecākajā izglītības posmā. Noteicošais faktors šajā uzdevumā ir pedagoģa prasme sarunāties ar bērnu (Kaņepēja, 2003).

Lai veicinātu pilnvērtīgu bērna runas attīstību, svarīgi ir ne tikai ar bērnu runāt, bet arī pievērst uzmanību videi, kurā bērns atrodas. Dabiskā runas vide ir visa ar runu saistītā bērna apkārtesošā pasaule. Runas attīstīšanas sekmēšanai vidi pirmsskolas izglītības apstākļos, pedagoģs veido mākslīgi. Mākslīgās runas vides radīšanā galvenais attīstīšanas veids ir rotaļnodarbība, individuālas sarunas, kopēja valodas rotaļa, kopīga stāsta sacerēšana utt. šīs visas ir organizētas runas situācijas ar izvirzītu uzdevumu gan nodarbībās, gan ārpusnodarbību laikā.

Runas attīstīšanas darbs veicams piecos virzienos:

- skaņu izrunas kultūras veidošana,
- vārdu krājuma paplašināšana un aktivizēšana,

- gramatiski pareizas runas veidošana,
- stāstītmācīšana,
- sagatavošanās lasīšanai (Kaņepēja, 2003, 55).

Dzimto valodu, kā arī visu citu bērns apgūst atdarinot, tāpēc vispirms mums jāpavēro, vai paši pieaugušie runā literāri pareizi. Pieaugušajam ir ļoti svarīgi sarunāties ar bērnu veidot dialogu, šādā veidā veicinot bērna prasmi izteikties. Bērns patstāvīgi veidojot teikumus, ļoti bieži neapzināti veido visdažādākās gramatiskās formas. Ja bērns jau pirmsskolas vecumā runā pareizi, izmantojot dažādas gramatiskās formas, tad gramatikas likumus praksē viņš jau ir apguvis pirms skolas. Skolā bērnam tos palīdzēs tikai saskatīt, formulēt un pielietot rakstveidā (Irbe, Lindenberg, 2014).

Katrā noteiktā vecuma periodā cilvēka organisms atšķiras gan ar saviem fiziskajiem dotumiem, uzbūvi, gan arī ar noteiktu psihi attīstību psihiskās darbības iespējām.

Bērna runa veidojas pieaugušo valodas ietekmē, un lielā mērā tā atkarīga no:

- pilnvērtīgas valodas vides;
- pietiekošas runas prakses;
- audzināšanas un mācībām;
- bērna psihofiziskās veselības (Ļubļinska, 1979).

Vēl laikā pirms dzimšanas, sāk attīstīties bērna valoda, bet paši valodas pamati bērnam attīstās līdz triju gadu vecumam.

Tiek uzskatīts, ka bērna valodas attīstību ietekmē:

- bērna tiekšanās pēc kontakta;
- pieaugušā vēlēšanās atbildēt uz bērna kontakta vēlmi;
- fakts, ka bērna sajūtas funkcionē (dzirde, redze, emocijas, kustību aktivitāte);
- atmiņas no tā laika, kad auglis atradās mātes organismā;
- tuvs kontakts ar vienu pieaugušo (Elnebiņa, 1992).

Savukārt runas attīstībai nepieciešama:

- 1) laba runas orgānu muskulatūra;
- 2) laba dzirde;
- 3) kontakts ar vienu pieaugušo (Rūķe - Draviņa, 1992).

Pilnvērtīgai un pareizai runas attīstībai ir liela nozīme bērna tālākajām prasmju veidošanās, jo runas attīstība ir saistīta ar rakstības apguvi. Rakstības apguve sākas ar brīdi, kad bērns iepazīst zīmulus, spēj atdarināt grafiskus simbolus (Svence, 1999).

Valoda nav iedomājama bez runas, jo runa ir valodas lietošanas process.

Valoda attīsta cilvēka intelektu, kas izraisa emocijas, veidojot jūtas un gribas saikni starp cilvēkiem un apkārtni. Filozofijas vārdnīca skaidro: „Valoda ir jebkura fiziskas dabas zīmju sistēma, kas izpilda izziņas un komunikatīvu funkciju cilvēka darbības procesā.” Dzimtā valoda un tās vispusīga apguve jāliek audzināšanas pamatā, ar pirmajiem dzīves mēnešiem attīstot un arvien pilnveidojot bērna runu (Kaņepēja, 2012).

Runa ir cilvēka darbība, kas pastāv saskarsmē ar citiem cilvēkiem un savu domu izteiksmē un tālākā nodošanā ar savas vai citu valodas palīdzību. Runa ir valodas lietošanas process (Kaņepēja, 2012)

Laikā, kad bērns jau ir apguvis runu un valodu, viņš sāk jau patstāvīgi veidot teikumus un atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem. Bērns prot pastāstīt par to, kā jūtas, ko vēlas, kas patīk, nepatīk. Šajā brīdī, bērnam nenojaušot, viņš ir apguvis jaunu spēju – stāstīšanu. Bērnam ir svarīgi palīdzēt apgūt uztvert, ko runā pieaugušie, kā arī saprast, par ko ir kāda konkrēta pasaka, literārs darbs, tautas dziesma un dzeja tā, lai bērnam rastos izpratne par saturu, tēliem, to spilgtāko raksturu iezīmēm, darbības virzību – pozitīvu un negatīvu. Pieaugušam ir jāvirza un jāpalīdz bērnam apgūt valodas sistēmu pilnīgāk. Tas atvieglos viņa skolas gaitas (Golubina, 2007).

Brīdī, kad bērns ir apguvis pietiekamas prasmes runas un valodas apguvē, nākamais solis ir šīs prasmes izmantot saziņā ar pieaugušo, stāstot savas vēlmes vienkāršos teikumus, veidojot dialogu ar pieaugušo vai citiem bērniem, kas tālākā valodas procesā pāries uz stāstītmācīšanas posmu.

Stāstītmācīšanai pirmsskolā ir jāpievērš ļoti liela uzmanība, jo šī prasme ir svarīga un neatņemama mācību procesa daļa, kas parāda runas attīstības līmeni. Stāstītmācīšana tiek iedalīta divos runas valodas veidos:

- **Dialogiskā runa** – notiek starp diviem vai vairākiem cilvēkiem. Dialogiskajā runā svarīga ir prasme - noformulēt un uzdot jautājumus, atbilstoši teiktajam veidot atbildes saturu, jāspēj sarunu uzturēt, papildinot sarunu biedra teikto vai labojot to. Jāprot atbilstoši vecumam pamatot vai aizstāvēt savas domas.

- **Monoloģiskā runa** – ir uz sevi vērsta runa (mazbērna vecumā un arī citos pirmsskolas vecumposmos). Tā var būt vērsta arī uz citiem, piemēram, bērns sarunājas ar lelli vai kaķi (bērns piedēvē dzīvniekiem tādas pašas īpašības, kādas piemīt cilvēkiem). Monoloģiskajā runā jāprot koncentrēt domas uz galveno, runa veidojas emocionāli, ar izteiksmi.

Attīstot šīs abas runas un veidojot valodas sistēmu, jāizmanto dažādi līdzekļi un stāstītmācīšanas paņēmieni:

- jāvingrina stāstīt pēc attēla, pēc vērojuma dabā un apkārtnē, raksturot rotaļlietu, stāstīt pēc skolotāja uzdevuma, rosinājuma utt., veidojot aprakstošo stāstījumu,

- jāvingrina atstāstīt pasakas vai daiļdarbus tuvu tekstam, veidojot stāstījumu pēc atmiņas, kas vienlaikus trenē un nostiprina tīšo atmiņu,

- jāvingrina stāstīt pēc uztveres fakta, aprakstot savas sajūtas vārdiski, tā vienlaikus attīstot un sekmējot sensorisko uztveri,

- jāvingrina atstāstīt savu pārdzīvojumu vai pašsacerētu notikumu, attīstot iztēli,

- jāvingrina atstāstīt pēc dzirdēta materiāla (pedagoga stāstījums, cita bērna stāstījums, noklausītais no kasetes), tā attīstot uzmanību, uztveri un dzirdi,

- jāvingrina klausīties un atstāstīt, skatot muzikālajam fonam, kas attīsta dzirdes uztveri un rada iekšēju emocionālu noskaņu (Golubina, 2007, 230).

Ņemot par pamatu bērnu psihiskos procesus, stāstījumus var iedalīt grupās:

1. Literārā teksta atstāstījumi.
2. Stāstījumi pēc uztveres:
 - a) Rotaļlietas apraksts;
 - b) Aprakstošs stāstījums pēc attēla.
3. Stāstījumi pēc atmiņas:
 - a) Stāstījums pēc kolektīvās pieredzes;
 - b) Stāstījums pēc personiskās pieredzes;
 - c) Vēstules sacerēšana.
4. Stāstījumi pēc izvēles:
 - a) Stāstiņa vai pasakas beigu sacerēšana;
 - b) Stāstiņa vai pasakas sacerēšana par rotaļlietu;
 - c) Radošā stāstiņa veidošana pēc attēla;
 - d) Stāstiņa sacerēšana par audzinātājas noteikto tematu (Kalniņa, Skrube, 1983, 110).

Bērniem 5 – 6 gadu vecumā jāapgūst divi monoloģiskās runas veidi – stāstīšana un atstāstīšana.

Atstāstīšana – dzirdēta literārā teksta radoša reproducēšana. Bērns izstāsta autora teksta saturu, izmantojot noteiktu vārdu krājumu, teikumus un to secību. Šajā gadījumā bērni bieži vien izmanto tos izteiksmīgās runas līdzekļus, ko audzinātāja lietojusi, lasot vai stāstot attiecīgo tekstu.

Stāstīšana – kāda fakta izvērsts izklāsts. Stāstījuma saturu bērns veido patstāvīgi, tajā atspoguļojas viņa personīgā pieredze, emocijas. Tas stāstījumu padara izteiksmīgāku, dabiskāku, nepiespiestāku (Kalniņa, Skrube, 1983, 109).

Valsts izglītības un saturs centrs ir izstrādājis mācību programmu, kurā ir noteikts plānotais sasniedzamais rezultāts,- valodu mācību jomā trešā posma beigās (sk. 1.tabulu).

1.tabula. Plānotie bērna sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā (pirmsskolas mācību programma, 2019, 26)

Satura vienība	Plānotais bērnam sasniedzamais rezultāts
	3.posms
Saziņa kontekstā	<ul style="list-style-type: none"> • Skaidro, kāpēc cilvēki sazinoties lieto valodu. • Jautā par neskaidro un atbild uz konkrētu jautājumu. • Piedalās sarunā un nepārtrauc runātāju. • Lieto runas intonācijas, paužot emocijas atbilstoši saziņas situācijai.
Teksts un tekstveide	<ul style="list-style-type: none"> • Klausīties tekstu, nosaukt tajā darbojošās personas, atstāstīt notikumus, izdomāt teksta turpinājumu. • Saprotami un secīgi stāstīt par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, arī par savām emocijām un rīcību.
Valodas struktūra	<ul style="list-style-type: none"> • Atšķirt un nosaukt skaņas vārdā. • Pareizi izrunāt visas skaņas. • Skaņu apzīmēt ar atbilstošu burtu. • Lasīt vārdus, saprast izlasīto. • Rakstīt rakstītos burtus neierobežotā laukumā; jāpazīst iespiestie burti, jālasa un jāsaprot īsus ikdienas situācijās un mācību procesā biežāk lietojamus vārdus.

Laika periodā no 3 – 5 gadiem pilnveidojas bērna mutvārdu runa, viņš sāk apgūt izteikt savas domas ne vairs vārdos, bet teikumos – bērns sāk stāstīt. Pirmsskolas vecumā bērns apgūst dažādas teikuma konstrukcijas, palielinās viņa vārdu krājums, kas veicina stāstītprasmes iemaņas.

Lai varētu vērtēt bērna stāstījumu un sasniegto, ir jābūt izvirzītām stāstījuma noteiktām prasībām. Stāstījumiem jābūt saprotamiem, sakarīgiem un īsiem. Jāmāca bērnam veidot

lakonisku stāstījumu, kurā bērns pastāsta pašu galveno, raksturīgāko, nozīmīgāko (Kalniņa, Skrube, 1983).

Lai veicinātu bērna stāstītprasmi, ir ļoti svarīgi izvēlēties bērnam atbilstošu un interesējošu grāmatu. Bērns šajā procesā būs vairāk ieinteresēts sadarboties, ja grāmata vai pasaka būs viņa vecumam piemērota un interesanta.

Stāstīt mācīšanas procesā pedagogs var izvēlēties, ar kādu atstāstīšanas metodi viņš ieinteresēs bērnus pašiem patstāvīgi veidot savu stāstījumu. Katrs no šiem atstāstīšanas veidiem ieinteresēs bērnu veidot savu stāstījumu atbilstoši vecumam un valodas attīstībai (sk. 2.tabulu).

2.tabula. Stāstītprasmes veidu raksturojums ((Kaņepēja, 2003, 62)

Stāstītprasmes veids		Raksturojums
Atstāstīšanas veidi	Izlases atstāstīšana	Veido par kāda daiļdarba epizodi, par personāžu, vai par vienu sižeta līniju.
	Stāsts pēc attēla	Stāsts par vienu lielu attēlu.
	Apraksts	Ietver vietas, laika un izskata raksturojumu.
	Stāsts pēc pieredzes	Stāsts no savas dzīves, par piedzīvoto, izjusto, redzēto utt.
	Radošie stāsti	Pasakas sākuma vai beigu varianta izdomāšana, pasakas variantu izdomāšana, - ja situācija būtu bijusi citāda.

Pēc bērna stāstījuma pedagogs var noteikt viņa vārdu krājumu un māku veidot frāzes. Bērni iemācās klausīties mutvārdu stāstījumu, izprast to un pēc tam dzirdēto atstāstīt. Pedagogs bērniem māca sacerēt vienkāršus stāstījumus, kuros bērni var izpaust savu radošumu, aktivitāti un patstāvību. Pirmsskolas izglītības iestādē tiek radīta vide un mācīts stāstīt nesteidzoties, apdomājot vārdu jēgu, vēršoties pie klausītājiem. Ar šādām aktivitātēm bērni veido iespēju sevi parādīt citiem, uzstājoties nepazīstamas auditorijas priekšā (svētkos vecāku klātbūtnē, citā izglītības vecuma posmu grupās), kas veicina runas pilnveidošanu, attīsta atjautību, uzvedības iemaņas kolektīvā, veido māku uzstāties nepazīstamas auditorijas priekšā (Kalniņa, Skrube, 1983, 14).

Bērnam ļaujot veidot radošu stāstījumu, viņš attīsta visas cilvēkam emocionālās attieksmes un spēju kopumu, kas attīsta radošo domāšanu, iztēles veidolus, kura pamatā daļēji tiek izmantota intuīcija, nejauši pamanītas sakarības, kas izrādās rezultatīvas (Fišers, 2005).

Pēc runas un valodas apgūšanas bērns sāk veidot īsus teikumus norādot un aprakstot kādu objektu, savas vēlmes. Šajā brīdī bērns komunicējot ar vecākiem vai pedagogiem sāk

veidot dialogu, kuras ir jaunas neatņemamas prasmes, pamats pirms stāstītprasmju apguves. Dialogs lielākoties norit saistībā ar sarunām un pārrunām, kas ir īsāks vai garāks monologs. Dialogā bērns demonstrē savas iepriekš apgūtās valodas un runas prasmes, kuras pēc tam izmantos stāstījumos, stāstītprasmju iemaņu apgūšanā veidošanā.

Stāstījumā ir iespēja redzēt bērna runas attīstības līmeni, citiem vārdiem sakot, visu pedagoga paveikto un arī nepaveikto nodarbību laikā. Bērniem jānāca dažādi stāstījuma veidi.

Visiem stāstījuma veidiem ir vienoti vērtējuma kritēriji:

- secīgums;
- tēlainība;
- izteiksmīgums;
- patstāvība;
- vārdu krājums;
- teikumu gramatiskā uzbūve (skatīt 2. tabula).

Secīgums ietver prasību stāstīt noteiktā secībā, loģiski; tēlainība – epitetu, salīdzinājumu un citu leksisko līdzekļu izmantošanu; patstāvība – prasmi pastāstīt tās augstākajā līmenī, bez pieaugušo palīdzības (Kaņepēja, 2003, 61).

Darba autore secina, lai sekmētu stāstītprasmi, bērniem ir nepieciešams rotaļdarbībā izmantot dažādus stāstījuma veidus. Lai veicinātu bērna stāstītprasmes sekmēšanu, viens no biežāk izmantotajiem veidiem ir radošais stāsts, kur bērnam, balstoties uz iepriekšējo literāro pieredzi, ir iespēja pašam radoši darboties, izdomājot pasakai sākumu vai beigas. Darba autore uzskata, ka stāstītprasmei ir liela nozīme bērna pilnvērtīgai attīstībai un sagatavošanai turpmākajai dzīvei. Liela nozīme šo prasmju attīstīšanā ir gan pedagogam, gan vecākiem, gan pilnvērtīgai un pareizai bērna attīstībai no dzimšanas.

1.2. 5 – 6 gadus vecu bērnu raksturojums

Bērna attīstība, īpaši pirmsskolas vecumā, noris visās viņa psihiskās dzīves jomās. Bērns katru dienu iemācās kaut ko jaunu, atklāj ko neredzētu, attīstot jaunas sajūtas un uztveri, domāšanu, tīšās uzmanības un loģiskās iegaumēšanas spējas, kā arī iztēli. Bērns šajā vecumā izziņ pasauli sev apkārt pētīt, eksperimentējot un darot, bieži dažādu uzdevumu risināšanai izmantojot uzskatāmi darbīgo domāšanu. Šajā laikā viņš apgūst arī abstrakti loģisko domāšanu, iztēlojoties dažādus priekšmetus, kuri nav klāt. Šis domāšanas veids bērnam norit pakāpeniski, izmantojot uzkrāto pieredzi (Kaņepēja, 2012).

Otrajā un trešajā pirmsskolas izglītības posmā bērna valoda un domāšana turpina aktīvi attīstīties. Šīs pārmaiņas sekmē dzimtās valodas labāka izpratne un apgušana, jo bērns arvien vairāk spēj patstāvīgi risināt dažādus uzdevumus bez pieaugušā palīdzības, kas radušies ikdienas dzīvē un rotaļās. Bērnim esot ikdienā kopā ar pieaugušo, gan sava vecuma vienaudžiem, savstarpēju komunikāciju laikā - runa socializējas. Komunikācijas laikā bērna vārdu krājums turpina paplašināties, it īpaši lietvārdi, darbības vārdi vietniekvārdi un skaits. Aprakstot dažādu lietu izskatu, paplašinās arī īpašības vārdu krājums. Piecus gadus veci bērni savā runā aizvien vairāk sāk lietot palīgteikumus, kuri tiek veidoti, izmantojot sarežģītas konstrukcijas, un tiek paplašināti ar prievārdiem un apstākļa vārdiem. Šī vecuma bērni aizvien labāk un vairāk apgūst dzimto valodu, tādā veidā apgūstot valodas gramatisko uzbūvi un to brīvāk sāk lietot runā (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Cilvēka runātīgums ir saistīts ar cilvēka raksturu, bet jebkurā gadījumā to ir iespējams arī attīstīt, - piemēram, bērns nevar pastāstīt par savām emocijām, ja viņš šīs emocijas nav attīstījis un neprot par tām runāt. 5 – 7 gadus veciem bērniem valodas attīstības uzdevums ir sekmēt sasaistīto runu, - jeb stāstījumu, stāstītprasmi – tas ir, kad virknē nevis vārdus, bet teikumus (Irbe, Lindenberg, 2014).

Pirmsskolā bērna vārdu krājums ir 500 – 2500 vārdiem. Trešajā pirmsskolas izglītības posmā bērns jau runā brīvi un tekoši, valoda kļūst piesātināta un radoša. Bērns ar valodas palīdzību izsaka savu darbību, kā arī, uzdodot jautājumus, izzin pasauli. Šajā trešajā izglītības posmā bērns jau no savu darbību komentēšanas skaļi pāriet uz runu domās (Kaņepēja, 2012).

Trešajā pirmsskolas izglītības posmā bērns ir apguvis mutisko runu:

- Bērns apguvis savas dzimtās valodas galveno komunikatīvo īpašību – pareizību. Tas ir:
 1. sadzird, tātad arī izrunā visas dzimtās valodas skaņas pareizi,
 2. bagāts vārdu krājums, precīzi izvēlas vārdus, paužot savus priekšstatus par apkārtni un attieksmi pret to,
 3. lieto pareizas gramatiskās formas, apvienojot vārdus teikumos.
- Bērna runa ir izteiksmīga, tāda klausītājos uztur uzmanību un interesi.
- Brīvi lieto stāstījuma, izsaukuma un jautājuma intonācijas atbilstīgi saskarsmes vietai (pirmsskolā, mājās, sabiedriskajā transportā un sabiedriskos pasākumos, viesos). Pauž emocionālu attieksmi savā runā.
- Runa ir loģiska. Tāda klausītājus pārlicina un runātājā vairo pašapziņu.
- Prot veidot, uzturēt un piedalīties dialogā. Uzklusa viedokļus, nepārtraucot runātājus.

- Veidot dialogu ar vienaudžiem un cilvēkiem sev apkārt bērnam izdosies, ja stāstītājs nebūs vienaldzīgs, ja viņam pašam būs interesants tas, ko viņš grib pastāstīt citiem. Primitīvu valodu pārvērst izteiksmīgā runā neizdosies.

- Ir saglabāta interese par lasīšanu (Irbe, Lindenberg, 2014, 130).

Trešajā izglītības posmā bērnam ir nepieciešams pilnvērtīgs runas un valodas pamats, lai bērns varētu sākt mācīties rakstīt un lasīt. Lai bērns pēc iespējas labāk apgūtu runas un valodas iemaņas, nepieciešams nodrošināt pozitīvu saskarsmi bērnam ar pieaugušo un citiem bērniem. Bērna vēlēšanās vai nevēlēšanās attīstīt savas prasmes ir balstīta uz to, cik ļoti pieaugušais iesaistīsies atbildēt uz bērna uzdotajiem jautājumiem, ja pieaugušais nevēlēsies atbildēt uz bērna uzdotajiem jautājumiem, tad bērnam zudīs vēlme pareizi attīstīt savas runas un valodas prasmes. Tāpēc ir ļoti svarīgi ar piecus līdz sešus gadus veciem bērniem runāt, stāstīt dažādus stāstus, klausīties, atbildēt uz jautājumiem, spēlēt dažādas valodas attīstīšanas spēles utt., jo bērns šajā vecumā pilnveido savu valodu (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Četru līdz septiņu gadu vecumā pieaugušajam ir jānodrošina tādi apstākļi, lai bērns tīšuprāt pievērstu savu uzmanību dažādām lietām un darbībām, kurām ir nepieciešama koncentrēšanās. Ar koncentrēšanās palīdzību bērns veido prasmi, kas palīdz noturēt uzmanību uz pedagoga dažādiem uzdevumiem un prasībām, kas ir sākotnējā forma bērna spējām regulēt savu psihisko darbību. Tomēr tīšā uzmanība bērnam vislabāk veidojas, esot kontaktā ar pieaugušo (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Trešajā izglītības posmā galvenais uzsvars jāliek uz skaņu uztveri, saklausīšanu un to tīrrunas veidošanu. Tik pat nozīmīgi ir turpināt strādāt pie artikulācijas aparāta attīstīšanas un pilnveidošanas. Tāpat regulāri jāveic sistemātiska skaņu analīze, ar kuras palīdzību ir iespējams noteikt skaņas daudzumu vārdā, kā arī skaņas vietu vārdā (Golubina, 2007). Ja šīm lietām tiks pievērstā pastiprināta uzmanība, bērns apgūs precīzāku izrunu, kā arī viņa runa veidosies daudz tīrāka un saprotamāka. Bērnam būs daudz vieglāk uzsākt mācības skolā.

Nozīmīga loma pirmsskolas vecuma bērna attīstībai ir arī prāta attīstībai, kas ir psihiskās attīstības sastāvdaļa. Prāta attīstība ir sarežģīts process kas ietver – izziņas interešu izveidošanos, visdažādāko zināšanu un iemaņu uzkrāšanos, un valodas apguvi. Prāta spējas ir tās psihiskās īpašības kas ļauj bērnam apgūt jaunas zināšanas, nosaka jaunu zināšanu un iemaņu apguves ātrumu, kā arī palīdz un nodrošina zināšanas izmantot darbību procesos. Pilnvērtīgi attīstoties bērna prāta spējām, viņš spēj pilnvērtīgi spriest, izdarīt secinājumus, fantazēt, veidot stāstījumus u.c. Prāta spēju attīstībai ir svarīga loma bērna sagatavošanai skolai, kam jāsāk pievērst uzmanība jau pirmajā izglītības posmā (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Pirmsskolas vecumā bērnam ir svarīgi attīstīt labo smadzeņu puslodi, jo uzsākot skolas gaitas, vairāk tiek attīstīta turpmākos gados kreisās puslodes funkcijas. Ļoti svarīgi šo labo puslodi ir attīstīt bērnam līdz 10 gadiem, jo līdz šim vecumam izveidojas abas smadzeņu puslodes. Tāpēc pirmsskolas vecumā ir svarīgi līdz ar prāta attīstību, attīstīt arī bērna iztēli un radošās spējas.

3.tabula. Cilvēku dominējošo psihes funkciju sadalījums puslodēs (Puškarevs, 2001, 36)

Kreisā puslode	Labā puslode
Runa (dzimtā valoda)	Emocijas
Domāšana	Zemapziņa
Analīze	Fantāzija
Vispārinājums	Iztēle
Klasifikācija	Intuīcija
Sistematizēšana	Uztver kopumu, veselumu
Atmiņa – ilgstošā	Uztver šeit, tagad, t.i., sinhroni
Iedarbojas mācīšana	Atmiņa – īslaicīgā
	Iedarbojas audzināšana

Bērnu psiholoģija 5 – 6 gadu vecumā atšķiras no septiņgadīgo, jo šajā vecumā bērns turpina attīstīt iepriekš iesākto – vajadzību pēc emocionāla kontakta, runu, kā arī uzskatāmi tēlaino domāšanu. Tāpat bērns turpina attīstīt citas iepriekš apgūtās vadošās darbības, - priekšmetisko manipulāciju un tiešo intīmo saskarsmi. Šīs vadošās darbības palīdz bērnam izzināt pasauli, kā arī attīsta vajadzības un motīvus, un izziņas procesus (Lieģeniece, Nazarova, 1999). Līdz ar to visas šīs iepriekš apgūtās prasmēm ir jāpalīdz bērnam nostiprināt, lai jau nākamajā dzīves gadā viņš būtu gatavs sākt apgūt jaunas prasmes uz iepriekš nostiprinātu citu prasmju pamata.

Bērniem pirmsskolas vecumā attīstās dažādas prasmes, tai skaitā arī agresija, jo bērns apgūst sevis aizstāvēšanu. Bet bērnam arī attīstās augstākas jūtas, vērtību orientācija un tikumi, kā arī izpratne par morāles likumiem un normām. Augstākas jūtas bērns iemācās atpazīt klausoties dažādas pasakas, stāstus, kurās viņam ir iespēja just līdzīgi galvenajiem varoņiem, tādā veidā izprotot šo augstāko jūtu sakarību. Bērns šādā veidā attīsta arī savas tikumiskās jūtas, kuras viņš iepazīst, gan līdzpārdzīvojot pasaku vai stāstu varoņiem, gan raugoties uz cilvēku savstarpējām attiecībām. Bērns izprot ko nozīmē naidis, žēlastība, līdzpārdzīvojums. Bet emocionālā labsajūta, ko bērns redz un sajūt sev apkārt, veicina normālu bērna personības attīstību, veidojot attieksmi gan pret sevi, gan citiem cilvēkiem sev apkārt (Svence, 1999).

Bērna socializācija sākas vēl atrodoties mammas vēderā. Socializācija noris ģimenē, sociālās grupās, sabiedrībā kopumā. Cilvēka dzīvē gandrīz nav iedomājama bez socializācijas ar apkārtējiem cilvēkiem. Kādā tempā bērns socializēsies nevar noteikt pēc tā, kādā vidē viņš atradīsies, jo to ietekmēt var dažādi citi iedzimtie mehānismi, nervu darbības tips un tā attīstība (Špona, 2006). Bērnā attīstoties un augot lielākam, ir svarīgi iegūt pieredzi atrodoties dažādās vietās, dažādos cilvēkos. Šajā brīdī bērns apgūst socializācijas prasmi, kura ir nepieciešama, lai augot lielākam, bērns justos droši dažādās vidēs, protot pielāgoties un saprasties ar citiem bērniem un pieaugušajiem.

Lai bērns spētu uztvert dažādas lietas viņam ir jātrenē arī uzmanība, jo šīs abas lietas ir saistītas. Bērnā visnotaļ būs grūti noturēt uzmanību uz vienu priekšmetu pietiekami ilgi, tāpēc pirmsskolas vecuma bērniem uzmanība pārsvarā ir netieša. Trešajā pirmsskolas posmā sākumā vidēji bērns uzmanību spēj koncentrēt 6 – 8 sekundes, bet augot lielākam un sasniedzot jau 6 – 7 gadus, bērns savu uzmanību jau spēj koncentrēt 12 – 20 sekundes. Bērna uzmanības noturēšana ir cieši saistīta ar tā brīža fizisko un emocionālo stāvokli. Ja bērnam tiks radīti atbilstoši apstākļi un nebūs blakus citi kairinātāji, viņa koncentrēšanās laiks būs ilgāks. Tāpat nozīmīga ir bērna paškontroles spēja un griba, kas sekmēs vai kavēs uzmanības attīstību (Svence, 1999).

Darba autore secina, ka 5 – 6 gadus vecu bērnu galvenā prasmju iezīme ir nostiprināt visas līdz šim iegūtās zināšanas un, uz tām balstoties, attīstīt prasmi stāstīt. Stāstītprasme nebalstās tikai uz bērna runas un valodas attīstību, bet gan tikpat svarīga ir bērna emocionālā, psihiskā attīstība, arī prāta spējas un koncentrēšanās prasmes, raksturs. Kā arī šajā vecumā ir ļoti svarīga apkārtējā vide, pozitīva saskarsme ar pieaugušiem un vienaudžiem, kas sekmēs pozitīvu bērna vēlmi attīstīt stāstītprasmi.

1.3.Latviešu tautas pasakas – stāstītprasmes sekmētājas

Jau no pirmā izglītības posma, bērni ar lielu prieku klausās priekšā lasītas pasakas, stāstus, dzejoļus un bieži vien vēlas dzirdēt vienu un to pašu vairākas reizes. Šajā brīdī bērnam klausoties šos daiļdarbus paplašinās vārdu krājums un izveidojas saskarsme ar literārās valodas izteiksmi. Šajā vecumā bērnam ir interese par pilnīgi visu, kas saistās ar viņu, viņa tuvajiem cilvēkiem un lietām (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Daiļliteratūrai tāpat kā bērnu literatūrai ir ļoti dažādi žanri. Kā piemēram- pasakas, stāsti, teikas, poēmas, fabulas, lugas, anekdotes, mīklas, kā arī dažādu notikumu, ceļojumu un ievērojamu cilvēku dzīves apraksti, gan stāsti par bērniem un bērnības atmiņu tēlojumiem.

Bērna audzināšanā svarīga ir arī populārzinātniskā un zinātniski fantastiskā literatūra (Stikāne, 1977).

Bērns, spēlējot sižetiskās rotaļas, klausoties stāstu lasīšanas laikā, mācoties dzejoļus no galvas un darot citas aktivitātes ar dažādiem daiļdarbiem, bagātina savu emocionālo pasauli. Mācoties izprast pasaules attēlojumu izmantojot daiļliteratūru, mūziku, mākslu, kustības, bērns bagātina emocionālos un izziņas procesus (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Literatūra pirmsskolā ir neatņemama mācību procesa daļa- vārda mākslas paraugs, literārās darbības ierosinātājs. Pirmsskolas vecuma bērnu literatūrai ir jābūt tādai, kas palīdz bērnam izzināt sevi, sniedz priekšstatu par pasauli, savstarpējām attiecībām, dabu. Literatūrai pirmsskolā ir divpusēja ietekme, pirmkārt to uztver saistībā ar katra bērna individualitāti, un no otras puses – tā ietekmē individualitātes veidošanos paplašinot vērtību ievirzes, kā arī paplašinot priekšstatus un emocionālo pieredzi. Ar literatūras palīdzību bērns gūst priekšstatu par māksliniecisko vārdu, māksliniecisko valodu, žanru daudzveidību un tēlainajiem izteiksmes līdzekļiem. Estētisku baudījumu bērniem sniedz – valodas ritms, salīdzinājumi, valodas tēlainība, vārdu spēles, kas arī rosina bērnu aktīvai darbībai, kā piemēram – sacerēt īsus stāstus, pasakas, dzejoļus, izdomāt tēlus (Kaņepēja, 2012).

Bērna valodas pilnveidošanās nav tikai jaunu vārdu, vārdu salikumu, teicienu iemācīšanās no pieaugušā runas, jo ik vienam vārdam ir daudz dažādu jēdzienu, nozīmes,-vārdiem ir bagāts saturs. Bērns attīstoties lieto dažādus dzirdētus vārdus, kā arī paša izdomātus, nedomājot par to daudznozīmīgumu, tādā veidā izzinot un iepazīstot patstāvīgas mācīšanās ceļā. Bērns rada valodu no jauna. Bērns izmantojot pirms tam apgūtus vienkāršus, īsus vārdus un dažādus apzīmējumus uz līdzības pamata, skaidro sarežģītu, nezināmu, aptuveni nojaušamu vārdu, pat terminu, aprakstošu skaidrojumu (Markus, 2007).

Lai bērnu ieinteresētu latviešu tautas pasaku pasaulē, pedagogijā var tikt izmantoti dažādi paņēmieni, kas mudina bērnu atcerēties daiļdarba sižetu, liek bērnam pārdomāt tēlu rīcību motīvus, kam par iedvesmu var kļūt literārā teksta turpināšana, citu beigu izdomāšana, vai daiļdarba notikuma sākuma izdomāšana. Bērns pats var izdomāt pasakas vai stāstus tikai tad, kad ir izveidojusies literārā pieredze un attīstījusies kompozīcijas uztvere. Šie paņēmieni ir svarīgi runas attīstīšanas rotaļnodarbībās, kurās tiek veikts stāstītmācīšanas darbs. Viens no veidiem, lai bērnam palīdzētu vieglāk saprast, atcerēties daiļdarbu, bērns var to pēc noklausīšanās uzzīmēt un pat izveidot no dažādiem materiāliem, tā nodrošinot bērnam pilnvērtīgāku un dziļāku izpratni par klausīto. Otrs ne mazāk svarīgs paņemiens, lai palīdzētu bērnam atcerēties daiļdarbu un veidot savu stāstījumu ir izmantot grāmatā dotās ilustrācijas (Kaņepēja, 2012). Bērns vērojot ilustrācijas grāmatā jau pirms daiļdarba noklausīšanās, var pastāstīt, kas viņaprāt daiļdarbā būs minēts, kā arī mācīties nosaukt emocijas pēc ilustrācijas.

Šajā brīdī bērns jau neapzināti mācās stāstītprasmi, pats izdomājot pasakas sākumu, vai pat visu pasaku.

Bērna emocijas un jūtas nevar attīstīt ar esošajām 6 maņām – redzi, dzirdi, garšu, tausti, ožu, kā arī savu kustību izjūtu. Bērnām šīs emocijas un jūtas kļūst saprotamas izjūtot tās ar sirdi, ko sniedz tuvu cilvēku rīcība ar darbiem un vārdiem. Ja bērns neiepazīst emocijas, tad nekāda audzināšana nesanāks un arī daiļdarbus viņam būs grūti vai pat neiespējami saprast un sasaistīt ar dzīvi (Irbe, Lindenberga, 2014). Iepazīstot un redzot blakus esošo cilvēku emocijas, bērns veido savu izpratni par tām un mācās dažādās emocijas atbilstoši pielietot savā rīcībā un dažādās situācijās dzīvē.

Folkloras ir pirmais literārais materiāls, ar kuru bērns sastopas un tai ir jābūt, jādzīvo pirmsskolā. Tautas pedagogijā augstu tiek vērtēta audzināšana ar tradīcijām. Tradīcijām no paaudzes paaudzē ir bijusi liela vērtība, kas bijusi patstāvīga un pastāvīga rakstura. Ar folkloras palīdzību bērns apgūst vērtības, kas izpaužas:

- morālē, indivīda tikumiskajā apziņā;
- tikumisko jēdzienu apguvē un izpratnē;
- darba tikuma uztverē un izpratnē;
- sava pienākuma izpratnē (Kaņepēja, 2012).

Latviešu tautas pasakas jau no seniem laikiem ir bijušas ļoti nozīmīgs ceļvedis bērnu pasaules izziņas procesā. Pasakās tiek ietverti būtiski komponenti, kas nodrošina cilvēka pašapziņas veidošanos. Tās sekmē esamības izpratni, kā arī esamības kurās ietilpst valoda, kultūra, tautas vēsture, vispārcilvēcisko vērtību sistēma. Latviešu tautas pasakas mudina apzināt sevi kā lielākas kopības – tautas – sastāvdaļu. Tās veido pilsonisko apziņu un patriotiskumu savai dzimtenei, attīsta pašapziņu un pašcieņu, kas cilvēkam palīdz pārvarēt grūtības un dažādus citus grūtus brīžus (Stikāne, 2005).

Folkloras aptver gan tautasdziesmas, pasakas, stāstus, teikas, anekdotes, gan tautas mūziku, rotaļas, dejas, rituālus, paražas utt.

Iepazīstinot bērnus pirmsskolā ar šo žanru ir veicami vairāki uzdevumi:

1. sniegt bērnam emocionālu baudījumu par literārajiem darbiem;
2. radīt interesi par grāmatu un vēlēšanos klausīties lasīto tekstu;
3. veidot prasmi uztvert darbību secību;
4. vingrināt bērnus tēmas uztverē;
5. veidot prasmi atšķirt dažādus žanrus;
6. veidot prasmi raksturot dažādus tēlus;
7. veidot prasmi uztvert un lietot runā mākslinieciskās izteiksmes

līdzekļus;

8. veidot prasmi pateikt galveno domu, ideju;
9. veidot prasmi saistīt ilustrāciju saturu ar literārā teksta saturu.

Ar folkloras tekstiem bērns bagātina savu valodu, padarot to izteismīgāku un interesantāku (Kaņepēja, 2012).

Lai arī ar latviešu tautas pasakām var sastapties ļoti daudzās grāmatās un tās var būt ļoti dažādas, tomēr šīs pasaku tiek klasificētas 3 grupās:

- pasakas par dzīvniekiem;
- brīnumu pasakas;
- sadzīves pasakas (Pelūde, 2018).

Ar pasaku palīdzību bērns iepazīst pasauli, veido priekšstatu par to, kas ir labs un slikts, kā arī iegūst atbildes uz dažādiem jautājumiem.

4.tabula. Pasaku veidi un to raksturojums (Ozola, Veide, 2010, 26)

Pasakas veids	Raksturojums
Pasakas par dzīvniekiem	<p>Aktuālas bērniem līdz 5 gadiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nodod dzīves pieredzi; • Bērns identificē sevi ar dzīvniekiem, cenšas būt viņiem līdzīgi.
Sadzīves pasakas	<p>Aktuālas no pirmsskolas vecuma līdz pusaudžu gadiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vēsta par dažādiem gadījumiem pasakas varoņu dzīvē. • Ietver gan ģimenes dzīves problēmas, gan konfliktu risināšanas veidus. • Veicina saprātīgu un ar veselīgu humoru piesātinātu pozīciju attiecībā pret dzīves nebūšanām. • Bieži izmanto ģimenes konsultācijās un darbā ar pusaudžiem, lai veidotu veselīgu ģimenes attiecību modeli.
Brīnumu pasakas	<p>Aktuālas no 6 – 7 gadu vecumam.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bērna bezapziņā nonāk dažādas dzīves gudrības – savdabīgs informācijas koncentrāts par garīgo attīstību.

Lai sekmētu bērnu stāstītprasmi, izmantojot latviešu tautas pasakas, nepietiek tikai ar tekstu grāmatā. Bērnām klausoties pasaku ļoti nozīmīgi ir, lai grāmatā būtu arī skaisti ilustrējumi, ar kuru palīdzību bērns var veidot savu stāstījumu. Bērnām šādā veidā ir vieglāk uztvert tekstu. Ilustrējums palīdzīt bērnam labāk uztvert tekstu un vārdu jēgu, padarot bērnam domu konkrētāku un skaidrāku. Ilustrācija grāmatā,- bērnam ir gandrīz tas pats, kas rotaļlieta, ar kuras palīdzību, iesaistot vairāk kā vienu maņu, viņam ir daudz vieglāk veidot stāstījumu un saprast galveno domu. Tikpat svarīgi ir, lai šīs ilustrācijas būtu pietiekoši krāsainas, gaišas, lai tās bērnam „uzrunātu”. Tumšas krāsas bērnam ir grūtāk uztvert un tās rada nospiestības un vienmuļības iespaidu – bērns var kļūt garlaikots un neieinteresēts (Stikāne, 1977).

Latviešu tautas pasakās tiek izmantota ļoti bagāta valoda, kas sekmē bērnu stāstītprasmi. Tāpat klausoties šīs pasakas un bagātinot savu vārdu krājumu, bērniem ir iespēja iemācīties ļoti daudz un dažādu vārdu sinonīmus, kas novērš vienkāršrunas vārdu lietošanas paradumus. Tāpat ir ļoti svarīgi, lai arī skolotājs bērniem demonstrē šādu pašu izkoptu un daudzpusīgu valodu (Anspoka, Vinogradova, 2011).

Darba autore secina, ka latviešu tautas pasakas sevī ietver lielu skatījumu uz dažādām lietām. Ar šo pasaku palīdzību, bērns var, veidot savu priekšstatu par pasauli, paplašināt vārdu krājumu, atrast dažādus risinājumus dažādām situācijām no dzīves, sniegt priekšstatu par savstarpējām attiecībām, iepazīt dabu, dzīvniekus. Latviešu tautas pasaku veidus, bērnam pieaugušais var palīdzēt piemeklēt gan pēc tā brīža sajūtām, gan pēc tā, ko bērns vēlas izziņāt, kas viņam ir aktuāli. Latviešu tautas pasakas bērnam paver daudzpusīgas iespējas un paplašina skatu pasaulē. Kā arī ar daudzpusīgo iekļaujošo informāciju un skaistajām, košajām ilustrācijām, palīdz bērnam ieinteresēt darboties un sekmēt stāstītprasmi. Latviešu tautas pasakās tiek izmantoti dažādi sinonīmi, kas paplašina bērnu vārdu krājumu, līdz ar to bērnam ir vieglāk apgūt stāstītprasmi, jo viņa valoda ir bagātīgāka. Tāpat iepazīstoties un ikdienā bieži lasot šīs pasakas, bērns apgūst dažādu teikumu konstrukcijas un savā stāstījumā mācās veidot paplašinātus teikumus.

2. PRAKTISKAIS PĒTĪJUMS PAR STĀSTĪTPRASMES SEKMĒŠANU AR LATVIEŠU TAUTAS PASAKU PALĪDZĪBU

2.1. Pētījuma metodoloģija

Praktiskais pētījums tika veikts Rīgas pirmsskolas izglītības iestādē „X”, trešajā pirmsskolas izglītības vecuma grupā. Pētījuma mērķis bija pārbaudīt sākotnēji izvirzīto pētījuma jautājumu – kā ar latviešu tautas pasakām var sekmēt stāstītprasmi 5 – 6 gadus veciem bērniem?

Lai atbildētu uz pētījuma jautājumu, tika izstrādāts pētījuma plāns:

- izvēlēties atbilstošās pētniecības metodes;
- izstrādāt kritērijus pēc kādiem stāstītprasmi vērtēs;
- atlasīt pētījuma dalībniekus;
- veikt bērnu stāstītprasmes vērtējumu pētījuma sākumā un beigās.

Pētījumā tika izmantotas šādas empīriskās pētīšanas metodes: izmēģinājumdarbība, pedagoģiskais novērojums un datu apkopojums. Ar šo pētīšanas metožu palīdzību tiek izzināti, atlasīti un uzkrāti pedagoģiskie fakti, kuri būs nepieciešami empīriskā pētījuma nodrošināšanai.

Izmēģinājumdarbība – iecerēts pētījuma sākotnējais veidols, iestrādne, ko izmēģina praksē dabiskos apstākļos, nododot vērtēšanai noteiktam ekspertu lokam, un tikai pēc tam strādā pie īstā pētījuma varianta, balstoties uz iepriekš konstatētām nepilnībām (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Ar šīs metodes palīdzību varēja iegūt bērnu stāstītprasmes pirms pētījuma sākotnējo rezultātu, lai pēc pētījuma varētu novērtēt pētījuma laikā iegūtos rezultātus.

Pedagoģiskais novērojums – mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot, (ko) uzzina, secina, (kam) izseko. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzes, teorijas, teorētisko pētījumu patiesumu u. tml. Pēc novērošanas tieši uztvertā informācija tiek apkopota, skaidrota un vispārināta (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Ar šīs metodes palīdzību varēja novērot bērnu stāstītprasmes attīstību, lai iegūtu informāciju par tās pilnveidošanu. Bērni tika novēroti visas dienas garumā, kā arī individuālajās sarunās.

Datu apkopšana un analīze– pētījumā iegūto datu un rezultātu apkopojums ļauj izvērtēt un veikt secinājumus pēc to kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem rādītājiem (Jurgena,

2002). Datu apkopošana un analīzes metode tika izmantota, lai uzskatāmāk parādītu pētījuma sākumā un beigās ievākto datu atspoguļojumu.

2.2. Pētījuma sākotnējā sagatavošana

Lai varētu pārbaudīt pētījumā izvirzīto jautājumu par latviešu tautas pasaku izmantošanu stāstītprasmes sekmēšanā, no sākuma tika veikta visu 5 – 6 gadus vecu bērnu sākotnējā novērošana. Darba autore visas dienas garumā veica novērošanu, lai pēc tam fiksētu bērnu stāstītprasmes pirms izmēģinājumdarbības. (skat. 1. pielikumu).

Kopumā tika novēroti 15 bērni vecumā no 5 līdz 6 gadiem, kuri regulāri apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi. No pētījuma iekļautajiem 15 bērniem, 2 bērni ir krievu tautības, bet ikdienā pirmsskolas izglītības iestādē runā latviski. Šiem abiem bērniem dažkārt grūtības sagādā izteikt savas domas vai viedokli par kādu tēmu, jo nezina vai piemirst kādu vārdu latviski. Grupā ir arī viena meitene, kura ļoti labi runā latviski, bet prot arī runāt krieviski, un labprāt bieži vien palīdz šiem abiem bērniem iztulkot kādu vārdu latviski.

Darba autore pētījuma sākumā vēroja visus grupas bērnus kopumā. Bērni savā starpā ir ļoti draudzīgi, izpalīdzīgi, zinātkāri. Ar lielu aizrautību klausās dažādus daiļdarbus, tai skaitā latviešu tautas pasakas. Lielākā daļa bērnu ir ar ļoti labi attīstītu fantāziju, iztēli un atmiņu, līdz ar to pēc katras pasakas problēmas nesagādāja tās notikumu atstāstīšana vai turpinājuma sacerēšana. Bija bērni, kuri kautrējās savas prasmes izrādīt kopā ar citiem bērniem, tāpēc skolotājs ar šiem bērniem strādāja individuāli. Ir bērni, kuriem grūtības sagādā veidot loģisku atstāstījumu vai pasakas turpinājumu bez kāda uzskates materiāla, piemēram, grāmatas ilustrējuma.

Bērniem grupā ir arī izveidots atsevišķs grāmatu stūrītis, pie kura bērni labprāt bieži pieiet un paņem kādu grāmatu. Šajā lasīšanas stūrītī ir pieejamas dažādu žanru grāmatas - stāstu, dzejoļu, pasaku, teiku, mīklu, kā arī dažādas enciklopēdijas, kas ir īpaši iecienītas šīs grupas bērniem. Visbiežāk bērni grāmatas izvēlas apskatīt un palasīt no rītiem un pusdienlaikā, pirms iešanas pusdienās. Biežāk bērni izvēlas paņemt tādas grāmatas, kuras ir košas, ar lielām ilustrācijām. Bērni, kuri jau ir apguvuši pietiekami labi lasītprasmi, bieži lasa priekšā mazākiem bērniem kādas pasakas vai aprakstošus tekstus enciklopēdijās pie attēla, lai saprastu, kas tas, piemēram, ir par dzīvnieku, kur tas ikdienā sastopams.

Lai novērtētu individuāli katra bērna stāstītprasmes līmeni, tika izveidoti vērtēšanas kritēriji pēc „Skola 2030” trešā izglītības posma programmas (Pirmsskolas mācību programma, 2019).

5.tabula. Bērnu stāstīprasmes vērtēšanas kritēriji

Kritēriji	Līmenis			
	4 – apguvis padziļināti (Radoši darbojas un īsteno savas idejas)	3 – apguvis (Izprot uzdevumu un darbojas patstāvīgi)	2 – turpina apgūt (Darbojas pēc skolotāja vārdiska uzmundrinājuma)	1 – sācis apgūt (Darbojas kopā ar skolotāju, pēc tīša vērojuma)
Prasme secīgi atstāstīt pasaku	Patstāvīgi un ļoti tuvu tekstam atstāsta pasaku.	Patstāvīgi atstāsta pasaku.	Stāsta ar skolotāja palīdzību.	Nespēj atstāstīt darbu bez skolotāja palīdzības.
Prasme veidot radošu pasakas turpinājumu	Patstāvīgi veido radošu pasakas turpinājumu, aprakstot dažādas detaļas, objektus.	Patstāvīgi veido radošu pasakas turpinājumu.	Ar skolotāja uzdotajiem pamudinošajiem jautājumiem, veido radošu pasakas turpinājumu.	Ar skolotājas lielu iesaisti veido pasakas turpinājumu.
Prasme veidot paplašinātus teikumus	Patstāvīgi veido paplašinātus teikumus un dažādākas teikuma konstrukcijas.	Patstāvīgi veido paplašinātus teikumus.	Ar skolotājas palīdzību veido paplašinātus teikumus.	Ar skolotājas palīdzību veido pavisam vienkāršus teikumus.
Prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi	Stāsta raiti, bez pauzēm. Stāstījums ir izteiksmīgs, tiek izmantoti arī žesti, un balss intonācijas.	Stāsts ir raitis un izteiksmīgs.	Stāsta ar maz pauzēm, stāstījumā dažkārt ir dzirdams izteiksmīgums.	Stāsta ar pauzēm, runa nav izteiksmīga.

Lai varētu novērtēt bērna stāstītprasmes attīstību pētījumā, svarīgi ir novērtēt katra bērna stāstītprasmi pirms pētījuma, kā arī bērna raksturojumu. Pētījumā bērnu vārdi ir mainīti.

Elza – 6 gadi. Draudzīga, gudra un izpalīdzīga. Ļoti patīk apmeklēt mūzikas skolu. Ļoti labi saprotas ar visiem grupas biedriem. Labprāt lasa grāmatas. Vārdu krājums ir ļoti plašs. Runa ir raita un saprotama. Atstāstot literāros darbus, vienmēr visu ļoti labi atceras un stāsta ar izteiksmi. Runājot izmanto vienkāršus paplašinātus teikumus.

Evija – 6 gadi. Ļoti draudzīga, komunikabla, izpalīdzīga un aktīva. Ļoti labi saprotas ar visiem grupas biedriem. Ļoti bieži stāsta par saviem brīvdienu piedzīvojumiem kopā ar ģimeni. Ir ļoti plašs vārdu krājums. Atstāstot daiļdarbus, vienmēr atceras notikumu secību. Runā ļoti raiti un saprotami. Runājot izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

Ralfs – 6 gadi. Gudrs, komunikabls, aktīvs. Vienmēr visur vēlas būt pirmais. Ir draudzīgs un prot dalīties ar citiem grupas biedriem. Bieži izaicina citus uz dažādām neatļautām darbībām, piesaistot sev uzmanību. Ir ļoti bagāts vārdu krājums. Ikdienā lasa ļoti daudz grāmatas. Ir ļoti laba atmiņa, prot precīzi atstāstīt literāro darbu. Runa ir raita un ļoti skaidra. Runā izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

Teodors – 5 gadi. Gudrs, kluss un dažkārt noslēgts. Ļoti patīk peldēt. Ir draudzīgs un bieži piekāpjas. Ikdienā spēlējoties, labprātāk pavada laiku mierīgās aktivitātēs kopā ar meitenēm - zīmējot vai spēlējot lomu rotaļas. Ir pietiekams vārdu krājums. Runa ir raita, bet mazliet neskaidra, tāpēc apmeklē logopēdu. Atstāstot literāros darbus ir nedrošs un uztraucies, tāpēc dažreiz kaut kas aizmirstas. Runājot izmanto vienkāršus teikumus.

Agate – 6 gadi. Gudra, izpalīdzīga un čakla. Ļoti patīk apmeklēt mūzikas skolu un spēlēt klavieres. Nāk no divvalodīgas ģimenes, ļoti labi prot gan latviešu, gan krievu valodu. Ir ļoti draudzīga, bieži patīk citus iepriecināt, padaloties ar savām līdzīgu paņemtajām mantām. Ir ļoti plašs vārdu krājums. Runājot dažkārt ietur pauzes. Atstāstot daiļdarbu, ir mazliet nedroša un baidās kaut ko pateikt nepareizi. Runājot izmanto vienkāršus paplašinātus teikumus.

Olīvija – 5 gadi. Klusa, izpalīdzīga un ļoti draudzīga. Dažkārt turas skolotājas tuvumā. Ļoti labi saprotas ar visiem grupas biedriem. Vienmēr redzēs un palīdzēs ja pat to neprasīs. Ir kautrīga kad jārunā grupas priekšā. Runā klusi un mierīgi. Vārdu krājums ir pietiekošs. Atstāstot literāros darbus dažkārt piemirstas kāds notikums. Runājot izmanto vienkāršus teikumus.

Eduards – 5 gadi. Draudzīgs, izpalīdzīgs, bet ikdienas darbos slinks. Labprātāk spēlēs dažādas spēles nekā veiks kādu darbiņu. Vārdu krājums ir pietiekošs. Runa ir mazliet neskaidra, tāpēc apmeklē logopēdu. Grūtības sagādā literāro darbu atstāstīšana, aizmirst

dažādus tēlus un notikuma gaitu. Teikumi ir īsi, mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi tiek izmantoti ļoti maz.

Regnārs – 6 gadi. Gudrs, mierīgs un spītīgs. Ļoti viegli padodas citu grupas puīšu ietekmei. Ikdienā pats par sevi ir ļoti kluss un mierīgs, bet ar citiem puīšiem kopā kļūst ietekmējams un nevēlas neko darīt. Patīk lasīt grāmatas. Vārdu krājums ir pietiekošs. Atstāstot dažādus literāros darbus, dažkārt jauc notikumu secību. Runā īsos teikumus.

Alise – 5 gadi. Gudra, kautrīga, jauka un izpalīdzīga. Ļoti patīk spēlēt lomu spēles rotaļu mājā. Ir ļoti plaša iztēle. Individuālās sarunās ar skolotāju ir drošāka un labprāt izstāsta dažādas lietas, ko kopā ar brāli mājās ir darījuši. Kautrējas runāt grupas priekšā. Atstāstot dažādas pasakas, viedo loģisku stāstījumu, bet ietur pauzes. Valoda ir vienkārša, tiek izmantoti precīzi, īsi teikumi.

Marta – 6 gadi. Kautrīga, izpalīdzīga un mierīga. Ļoti patīk zīmēt. Ir draudzīga ar grupas biedriem, vienmēr gatava palīdzēt vai padalīties. Ikdienā ar draudzenēm runā ļoti skaļi, bet runājot rīta aplī, runā klusi. Runa ir skaidra un vienmērīga. Bieži stāsta par savām jaunajām mantām un brīvdienu piedzīvojumiem laukos. Runājot izmanto īsus un precīzi aprakstošus teikumus.

Alberts – 6 gadi. Ir draudzīgs, bet var ātri sadusmoties. Nāk no krievvalodīgas ģimenes. Ikdienā ļoti labi runā latviski, bet reizēm vārdu krājums latviešu valodā nav pietiekošs. Ļoti patīk nodarboties ar motosportu. Stāsta dažādus notikumus, ko piedzīvojis kopā ar ģimeni. Bieži nedzird uzdevumu, ir izklaidīgs. Ļoti patīk veikt dažādus rokdarbus. Runa ir skaidra, bet dažkārt ir pauzes, jo aizmirst kādu vārdu latviski. Grūtības sagādā dziesmu, dzejoļu vai pasaku atstāstīšana. Runā izmanto īsus, vienkāršus teikumus.

Marija – 6 gadi. Patīk būt uzmanības centrā, ir draudzīga, bet var arī ātri apvainoties. Ļoti patīk dejot baletu. Ļoti daudz runā un stāsta dažādas lietas no ikdienas. Prot ļoti ātri iemācīties no galvas dzejoļus un dziesmas. Ļoti bieži vēlas visur būt pirmā. Izruna ir ļoti skaidra un precīza. Runā izmanto dažādus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Ļoti precīzi atstāsta dažādus literāros darbus.

Māra – 6 gadi. Gudra, draudzīga, aktīva un komunikabla. Ikdienā dzied popgrupā un iet mūsdienu dejās. Dažkārt ir ļoti emocionāla. Ļoti labi komunicē ar citiem bērniem, patīk būt visur vadošajai. Vārdu krājums ir liels. Runa ir skaidra un raita. Stāsta dažādus notikumus un piedzīvojumus, kuri notikuši dziedāšanā vai brīvdienās kopā ar draudzenēm vai ģimeni. Runā skaidri, izteiksmīgi un bez pauzēm. Veido stāstījumu, izmantojot garus teikumus.

Lauris – 6 gadi. Ļoti gudrs, atvērts un zinātkārs. Ikdienā spēlē futbolu. Ļoti labi komunicē ar citiem grupas bērniem. Vienmēr atradīs kompromisus dažādās situācijās un padalīsies ar citiem bērniem. Vārdu krājums ir ļoti bagātīgs, jo ļoti patīk lasīt grāmatas. Runa

ir izteiksmīga un skaidra. Labprāt stāsta dažādus notikumus, pastāsta, ko pa brīvdienām ir jaunu izlasījis un uzzinājis, dalās ar dažādiem piedzīvojumiem ārpus bērnu dārza. Prot detalizēti un ļoti konkrēti aprakstīt dažādus notikumus, ir ļoti laba atmiņa. Runā izmanto dažādus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.

Ernests – 5 gadi. Ir ļoti kluss un labprātāk laiku pavada vienatnē. Nāk no divvalodīgas ģimenes. Ļoti patīk dažādi rokdarbi. Vārdu krājums ir gandrīz pietiekošs, ļoti bieži runājot ietur pauzes, jo nezina kādu vārdu latviski. Runājot izmanto īsus teikumus. Atstāstīt literāros darbus sagādā grūtības, jo slikti atceras un neizprot kāda vārda nozīmi.

Kopumā visi bērni ir zinātkāri, aktīvi un ar vēlmi mācīties. Bērniem ir interese par folkloras darbiem un labprāt tos klausās un iesaistās dažādās aktivitātēs, darbiņos par dzirdēto. Bērniem kopumā ir ļoti bagātīgs vārdu krājums un sarunās, stāstījumos viņi veido teikumus iekļaujot mākslinieciskās izteiksmes vārdus. Ļoti liela daļa no bērniem jau patstāvīgi lasa un interesē par lasīšanu, vērojot lielākos bērnus, izrāda arī mazākie. Kā arī pirms stāstītprasmes rezultātu iegūšanas pētījuma sākumā tika izstrādāts novērošanas protokols (skat. 2.pielikums). Darba autore ir apkopojusi bērnu stāstītprasmes attīstību pirms pētījuma uzsākšanas (sk. 6.tabulu).

6.tabula. Bērnu stāstītprasmes rezultāti pētījuma sākumā

Bērnu vārdi	Kritēriji/līmeņi			
	Prasme secīgi atstāstīt pasaku	Prasme veidot radošu pasakas turpinājumu	Prasme veidot paplašinātus teikumus	Prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi
Elza	4	4	4	4
Evija	4	4	3	3
Ralfs	4	3	3	3
Teodors	2	2	2	2
Agate	3	2	2	2
Olīvija	2	2	2	1
Eduards	2	2	2	1
Regnārs	3	2	2	2
Alise	2	3	2	2
Marta	2	2	2	2
Alberts	2	2	1	2
Marija	4	4	3	4

Māra	4	4	3	3
Lauris	4	4	4	4
Ernests	1	2	1	1

Pēc iegūtajiem līmeņiem darba autore analizēja bērnu sākotnējās prasmes katrā no četriem kritērijiem.

Kā pirmo darba autore vērtēja prasmi secīgi atstāstīt pasaku. Patstāvīgi un ļoti tuvu tekstam atstāstīt pasaku, novērtējot ar augstākajiem 4 punktiem izdevās 6 bērniem (Elzai, Evijai, Ralfam, Marijai, Mārai, Laurim). Šiem bērniem problēmas nesagādāja atcerēties un atstāstīt pasaku ļoti tuvu tekstam, nosaucot visus notikumus un darbības pareizā secībā. 2 bērni ar 3 punktiem (Agate, Regnārs) pasaku atstāstīja, atceroties pareizi notikumu secību. Ar 2 punktiem un neliela skolotāja palīdzība pasakas atstāstīšanā bija nepieciešama 6 bērniem, kuriem piemirsās vai sajuka pasakā dzirdētie notikumi, bet 1 punktu ieguva tikai viens bērns (Ernests), viņš nespēja pasaku atstāstīt viens pats, jo grūtības sagādā patstāvīgi runāt latviešu valodā.

Kā nākamo darba autore vērtēja prasmi veidot radošu pasakas turpinājumu. Augstāko punktu skaitu jeb 4 punktus ieguva 5 bērni (Elza, Evija, Marija, Māra, Lauris), viņu pasaku turpinājumi bija ļoti radoši, kā arī viņi aprakstīja, kā izskatās dažādas lietas. 3 punktus ieguva 2 bērni (Ralfs, Alise), kuri pasakas turpinājumu stāstīja bez skolotāja palīdzības. 2 punktus un nepieciešamība pēc skolotāja pamudinošiem jautājumiem, lai izdomātu un pastāstītu pasakas turpinājumu, bija nepieciešams 8 bērniem (Teodoram, Agate, Olīvijai, Eduardam, Regnāram, Martai, Albertam, Ernestam), bērniem bija nepieciešams iedrošinājums.

Darba autore, vērtējot iepriekšējos kritērijus, lielu uzmanību pievērsa bērnu veidotajiem teikumiem, vērtējot prasmi veidot paplašinātus teikumus. Apkopojot šos datus, var secināt, ka 2 bērni (Elza, Lauris) stāstījumā lieto paplašinātus un dažādu konstrukciju veidotus teikumus. 4 bērni (Evija, Ralfs, Marija, Māra) ieguva 3 punktus, jo viņu stāstījumā bija dzirdami patstāvīgi veidoti paplašināti teikumi. 2 punktus un skolotāja palīdzība, nebaidīties izveidot paplašinātus teikumus stāstā, bija nepieciešama 7 bērniem (Teodoram, Agatei, Olīvijai, Eduardam, Regnāram, Alisei, Martai), kuri pēc skolotāja pamudinošiem jautājumiem, dažkārt stāstījumā ietvēra arī paplašinātus teikumus. Kā arī 2 bērni (Alberts, Ernests), ieguva 1 punktu, jo bērniem vēl ir nepieciešamas valodas zināšanas, lai veidotu paplašinātus teikumus.

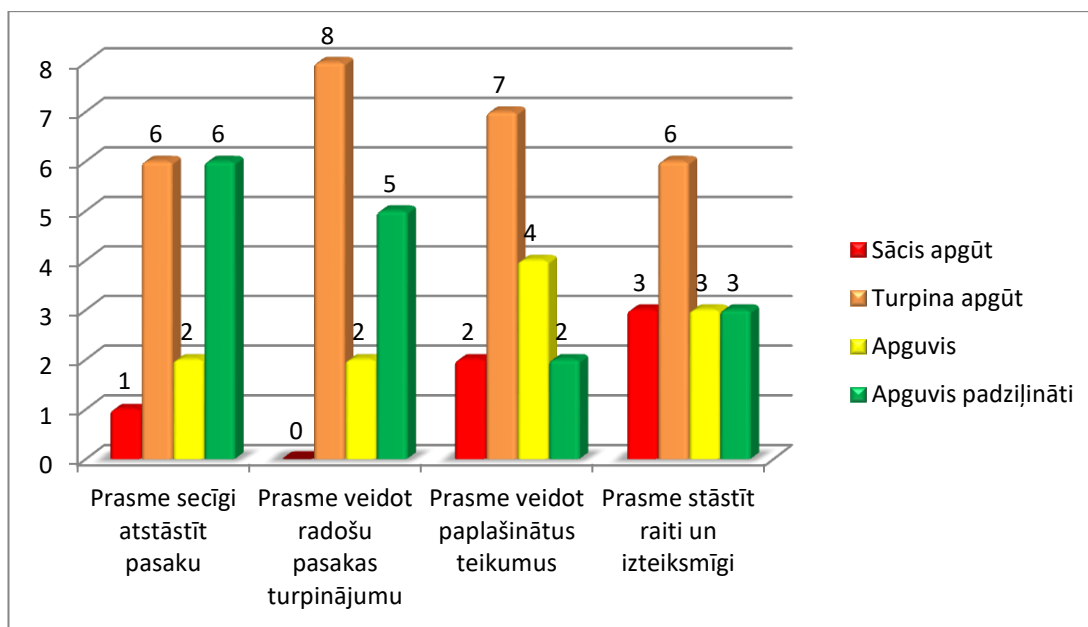
Apkopojot iegūtos datus par prasmi stāstīt raiti un izteiksmīgi, 4 punktus ieguva 3 bērni (Elza, Marija, Lauris), viņu veidotais stāstījums bija raitis, izteiksmīgs bez pauzēm, kā arī tika izmantota balss intonācija, kas stāstījumu padarīja emocionāli piesātinātu un tika izmantota

arī žestu valoda. 3 bērni (Evija, Ralfs, Māra) ieguva 3 punktus, jo stāstījums bija raits bez pauzēm un izteiksmīgs. 6 bērni (Teodors, Agate, Regnārs, Alise, Marta, Alberts) ieguva 2 punktus, jo stāstījumu veidoja ar mazām pauzēm, un izteiksmīgums bija dzirdams ļoti reti. Stāsts ar pauzēm un bez izteiksmīguma bija dzirdams no 3 bērniem (Olīvijs, Eduards, Ernests), šiem bērniem ir nepieciešams skolotāja atbalsts un laiks, lai spētu izdomāt, ko stāstīt un veidot izteiksmīgu stāstījumu, viņiem ir vēl jātrenējas.

Kopumā darba autore pēc iegūtajiem datiem secina, ka 6 bērniem grupā stāstītprasme ir ļoti labi attīstīta. Lielākajai daļai bērnu ir pietiekams vārdu krājums, attīstīta iztēle, ļoti laba atmiņa. Bērni, kuri ģimenē sarunājas divās valodās, vārdu krājums latviešu valodā ir mazāks (Agate, Alberts, Ernests), tas ļoti labi ir redzams brīžos, kad bērniem ir jāveido stāstījums, jo šajā konkrētajā brīdī, viņiem ir nepieciešams ilgāks laiks apdomāties un grūtības sagādā veidot paplašinātus teikumus. Bērni, kuri ikdienā labprātīgi lasa daudz grāmatas, viņu valoda ir bagātāka un iztēle spilgtāka, līdz ar to pasaku atstāstīšana un turpinājumu veidošana nesagādā problēmas.

Darba autore pēc iegūtajiem datiem kopumā secina, ka bērniem grūtības sagādā patstāvīga, radoša stāstītprasmes veidošana, kas līdz ar to ietekmē arī paplašinātu teikumu veidošanu stāstījuma laikā.

Bērnu stāstītprasmes līmeni grupā uzskatāmāk var aplūkot attēlā (skatīt 1. attēlu).

1.attēls. Bērnu stāstītprasmes līmenis atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem pētījuma sākumā

Pēc iegūtajiem rezultātiem var redzēt, ka ir nepieciešams strādāt pie trim kritērijiem. Bērniem ir jāturpina apgūt prasme patstāvīgi veidot radošu pasakas turpinājumu, lielākai daļai

bērnu ir jātrenējas veidot stāstījumā paplašinātus teikumus, ko var sekmēt, turpinot bagātināt bērnu vārdu krājumu. Un kā pēdējais kritērijs ir prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi, kurš uzlabosies brīdī, kad bērniem būs bagātāks vārdu krājums un uzlabosies prasme veidot radošu pasakas turpinājumu, stāstot veidojot paplašinātus teikumus. Visas šīs prasmes ir ļoti saistītas un to sasniegumi ir atkarīgi viens no otra.

2.3. Izmēģinājuma gaita

Lai darba autore varētu novērtēt pētījuma laikā bērna uzlabojumus stāstītprasmē pēc sākumā izvirzītajiem kritērijiem, veica atkārtotu bērnu stāstītprasmes izvērtēšanu pētījuma beigās, izmantojot trīs latviešu tautas pasakas, no kurām katrs bērns varēja izvēlēties vienu sev aktuālāko un interesantāko pasaku un izdomāt radošu pasakas turpinājumu (skatīt 3. pielikums). Bērniem tika piedāvātas šādas latviešu tautas pasakas (skatīt 4. pielikums):

- „Diena par īsu”
- „Vīrs min vellam gadus”
- „Kas apēdis sieru”

Pētījuma gaitā, lai uzlabotu bērnu prasmi secīgi atstāstīt pasaku, darba autore bērniem lasīja priekšā dažādas latviešu tautas pasakas. Pēc pasaku noklausīšanās bērniem tika uzdoti jautājumi par dzirdēto, par tēliem pasakā, galvenajiem notikumiem. Kad bērni bija apguvuši atbildēt precīzi uz uzdotajiem jautājumiem, darba autore rosināja bērnus atstāstīt kādu pasakas daļu, piemēram ar ko pasaka sākās, kas notika galvenajā daļā un beigās. Kad bērni bija apguvuši prasmi atstāstīt pasaku pa daļām, darba autore mudināja bērnus atstāstīt visu pasaku. Bērnu prasme patstāvīgi atcerēties un atstāstīt pasaku bija uzlabojusies.

Lai uzlabotu bērnu stāstītprasmi, kā nākamo kritēriju darba autore pilnveidoja bērnu prasmi veidot radošu pasakas turpinājumu. Sākumā bērni stāstījumu veidoja ļoti konkrēti aprakstot kādi notikumi sekoja pasakas turpinājumā. Lai stāstījumu bērniem pilnveidotu, darba autore uzdeva dažādus jautājumus, piemēram, kāds izskatījās galvenais pasakas varonis, kur viņš atradās, kas bija viņam apkārt. Bērni turpināja veidot savu stāstījumu, atbildot uz šiem jautājumiem. Stāstījums kļuva plašāks, radošāks un interesantāks, bērni vairāk sāka fantazēt, iztēloties papildinot savus stāstījumus ar dažādām lietām.

Darba autore rosinot bērnus stāstot vairāk aprakstīt dažādus objektus un vietas, pilnveidoja bērnu prasmi veidot paplašinātus teikumus. Bērni aizvien vairāk stāstījumā iekļāva garākus teikumus, aprakstot un raksturojot pasakas vietas norisi un tēlus. Bērni arī papildināja cits cita stāstījumu, kas teikumus padarīja pilnvērtīgākus un paplašinātākus.

Kā pēdējais no kritērijiem, kas bērniem uzlabojās pēc iepriekš minēto kritēriju apguves, bija prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi. Darba autore, lai uzlabotu bērniem šo prasmi, pasakas

lasīšanas laikā izmantoja atbilstošas balss intonācijas, kuras bērni tālāk veidojot savu radošo pasakas turpinājumu, iekļāva savā stāstījumā. Prasmi stāstījuma turpinājumu veidot raiti, bez lielām pauzēm, bērni sekmēja laika gaitā, kad bija apguvuši visus trīs iepriekš izveidotos kritērijus.

Darba autore pētījuma laikā visus četrus izvirzītos kritērijus bērniem pilnveidoja tieši tādā secībā, kā kritēriji bija izveidoti. Attīstot bērna prasmi secīgi atstāstīt pasakas un tikai pēc tam rosinot veidot patstāvīgi radošu pasakas turpinājumu, bērni ļoti veiksmīgi apguva un papildināja savas prasmes pārējos izvirzītajos kritērijos, kuri ir nepieciešami, lai pilnveidotu stāstītprasmi.

Noklausoties visu bērnu stāstījumus, darba autore bija ļoti priecīga par bērnu patstāvīgi izveidotajiem radošajiem pasaku turpinājumiem. Sev saistošo pasaku katrs bērns izvēlējās pats, un tas noteikti deva bērnam lielāku motivāciju un spilgtāku iztēli, lai varētu patstāvīgi paši izdomāt pasakas turpinājumu. Bērnu izdomātie pasaku turpinājumi bija atšķirīgi, jo bērni nedzirdēja cits cita stāstīto, kas neļāva bērniem veidot vienādus pasakas turpinājumus. Viņiem bija pašiem patstāvīgi jāspēj izdomāt stāstu un viņi varēja precīzāk parādīt savu vārdu krājumu un iztēli. Protams, bija bērni kuri stāstot ieturēja kādu klusuma un apdomāšanas pauzi, bet darba autorei šajos brīžos nebija jāpalīdz ar kādu motivējošu turpinājumu, izņemot vienu bērnu, kuram dažreiz aizmirsās kāds vārds, bet pārējie bērni pēc apdomāšanās bija gatavi turpināt veidot stāstījumu patstāvīgi.

Darba autore secināja, ka lielākā daļa bērnu izvēlējās pasakas, kurām stāsts bija viegli uztverams un nebija tas jāsaista ar citām iepriekš apgūtajām zināšanām, kā piemēram pasakā „Diena par ģīsi”, kurā ir nepieciešamas iepriekšējas zināšanas par saules sistēmu un tās kustību diennakts laikā. Toties pasakās „Vīrs min vellam gadus” un „Kas apēdis sieru”, bērniem nebija nepieciešamas iepriekš apgūtas zināšanas un viņi varēja radoši izpausties, balstoties tikai uz savu fantāziju un vēlmēm.

2.4.Iegūto rezultātu analīze

Aktīvā mācību procesa laikā, kas pirmsskolā norisinās visas dienas garumā, ir ļoti nozīmīgi regulāri bērniem lasīt priekšā pasakas un ļaut patstāvīgi veidot savu pasakas turpinājumu, jo bērniem ar katru reizi izdomāt pasakas turpinājumu paliek aiz vien vieglāk, kā arī viņu vārdu krājums pilnveidojas no dzirdētām pasakām un viņi tos mācās iekļaut arī savā stāstījumā. Bērniem paplašinot savu vārdu krājumu, arī viņu teikumi kļūst paplašinātāki un stāstījums veidojas raitāks un izteiksmīgāks. Līdz ar to bērns savā stāstījumā kļūst brīvāks un tiek izmantoti arī dažādi žesti un balss intonācijas, jo bērnam vairs nav jākoncentrējas precīzai

stāstītprasmei, stāsts veidojas brīvāk. Darba autore pēc praktiskās izmēģinājuma darbības veica otrreizējo bērnu stāstītprasmes novērtējumu (skatīt 7. tabulu).

7. tabula. Bērnu stāstītprasmes rezultāti pētījuma beigās

	Kritēriji/līmeņi			
	Prasme secīgi atstāstīt pasaku	Prasme veidot radošu pasakas turpinājumu	Prasme veidot paplašinātus teikumus	Prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi
Elza	4	4	4	4
Evija	4	4	3	3
Ralfs	4	4	4	4
Teodors	3	3	3	2
Agate	4	3	3	2
Olīvija	3	3	3	2
Eduards	3	3	2	2
Regnārs	3	3	2	2
Alise	3	3	3	3
Marta	3	3	2	2
Alberts	3	3	2	2
Marija	4	4	4	4
Māra	4	4	4	4
Lauris	4	4	4	4
Ernests	2	2	2	2

No iegūtajiem datiem pētījuma beigās darba autore apkopoja bērnu prasmes katrā no izvirzītajiem kritērijiem.

Pētījuma beigās darba autore novēroja, ka prasmi secīgi atstāstīt pasaku, padziļināti apguvuši 7 bērni (Elza, Evija, Ralfs, Agate, Marija, Māra, Lauris), kuri tika novērtēti ar 4 punktiem, kas ir par 1 bērnu vairāk, nekā pētījuma sākumā. 3 punktus ieguva 7 bērni (Teodors, Olīvija, Eduards, Regnārs, Alise, Marta, Alberts), kas ir par 5 bērniem vairāk nekā pētījuma sākumā. Prasmi secīgi atstāstīt pasaku turpina apgūt 1 bērns (Ernests), kurš ieguva 2 punktus, jo viņam, lai atcerētos un atstāstītu notikumu secību, vēl ir nepieciešama skolotāja palīdzība.

Kā otro kritēriju veidot radošu pasakas turpinājumu, pētījuma beigās ar augstāko vērtējumu 4 punktiem ieguva 6 bērni (Elza, Evija, Ralfs, Marija, Māra, Lauris), kas ir par vienu bērnu vairāk, nekā pētījuma sākumā. 3 punktus un vērtējumu „apguvis”, pētījuma beigās ieguva 8 bērni (Teodors, Agate, Olīvija, Eduards, Regnārs, Alise, Marta, Alberts.), kas ir par 6 bērniem vairāk nekā pētījuma sākumā. Šis rezultāts pētījuma laikā ir ļoti uzlabojies, kas nozīmē, ka pētījuma laikā bērni acīmredzami ir uzlabojuši savu stāstītprasmi, izmantojot latviešu tautas pasakas, kā arī darba autore ir pietiekami bieži mācību procesa laikā bērniem lasījusi pasakas un bērniem ir bijis pietiekami daudz laika, lai savas prasmes uzlabotu. Bet 1 bērns (Ernests) ieguva 2 punktus, jo bērnam ir nepieciešama skolotāja palīdzība, lai veidotu stāstījumu, jo bieži piemirstas kāds vārds latviski.

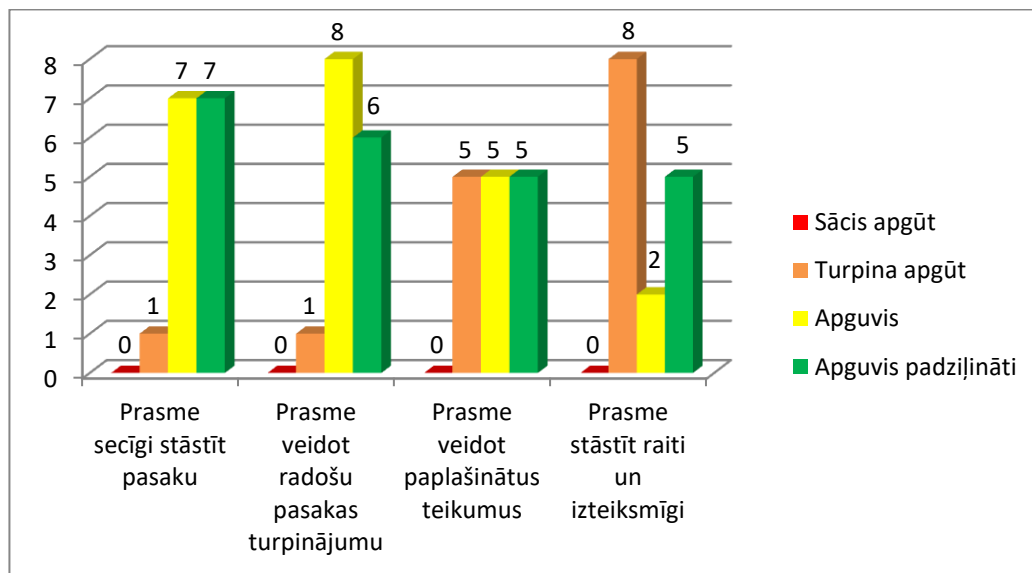
Kā trešo kritēriju pētījuma beigās, darba autore salīdzina prasmi veidot paplašinātus teikumus. Ar 4 punktiem un „padziļināti apguvis”, pētījuma beigās tika novērtēti 5 bērni (Elza, Ralfs, Marija, Māra, Lauris), kas savā stāstījumā iekļāva paplašinātus teikumus un dažādākas teikuma konstrukcijas. Patstāvīgi veido paplašinātus teikumus pētījuma beigās un ar 3 punktiem, tika novērtēti 5 bērni (Evija, Teodors, Agate, Olīvija, Alise). Kā arī 2 punktus un vēl jāturpina apgūt patstāvīgi veidot un stāstījumā iekļaut paplašinātus teikumus, tika novērots 5 bērniem (Eduardam, Regnāram, Martai, Albertam, Ernestam), kas ir par 2 bērniem vairāk, nekā pētījuma sākumā.

Un kā pēdējo kritēriju pētījuma beigās, darba autore izvērtēja prasmi stāstīt raiti un izteiksmīgi, kuru ar visaugstāko vērtējumu 4 punktiem tika novērtēti 5 bērni (Elza, Ralfs, Marija, Māra, Lauris), kuru stāstījums bija raitis, bez pauzēm, kā arī tika dažkārt izmantoti žesti un dzirdamas dažādas balss intonācijas. Stāsts bija raitis un izteiksmīgs 2 bērniem (Evijai, Alisei), kuras ieguva 3 punktus, kas ir par vienu bērnu vairāk nekā pētījuma sākumā. 2 punktus un joprojām turpina apgūt prasmi stāstīt raiti un izteiksmīgi pētījuma beigās ieguva 8 bērni (Teodors, Agate, Olīvija, Eduards, Regnārs, Marta, Alberts, Ernests), kuriem vēl ir nepieciešams patrenēt prasmi stāstīt raiti un izteiksmīgi, kas ir par 3 bērniem vairāk, nekā pētījuma sākumā.

Darba autore secina, ka pētījuma beigās bērnu stāstītprasme pilnīgi visiem bērniem kādā no izvirzītajiem sākuma pētījuma kritērijiem ir uzlabojusies. Bērnu stāstītprasme salīdzinājumā ar pētījuma sākumu un pētījuma beigām ir uzlabojusies ļoti labi, jo pētījuma beigās neviens bērns pie kāda no četriem izvirzītajiem kritērijiem nav ieguvis 1 punktu, kas nozīmē, ka nevienam no bērniem nav nepieciešams darboties kopā ar skolotāju pēc tīša novērojuma. Ir vēl daži kritēriji pie kuriem dažiem bērniem ir nepieciešams pastrādāt vairāk, lai nebūtu skolotājam nepieciešams iesaistīties ar vārdiskiem uzmundrinājumiem, kā arī no

„turpina apgūt” bērns var patstāvīgi veidot stāstījumu un sasniegt nākamo līmeni „apguvis”, kas nepieciešams stāstītprasmes patstāvīgai apguvei.

Bērnu stāstītprasmes līmeni pētījuma beigās uzskatāmāk var aplūkot attēlā (skatīt 2. attēls).

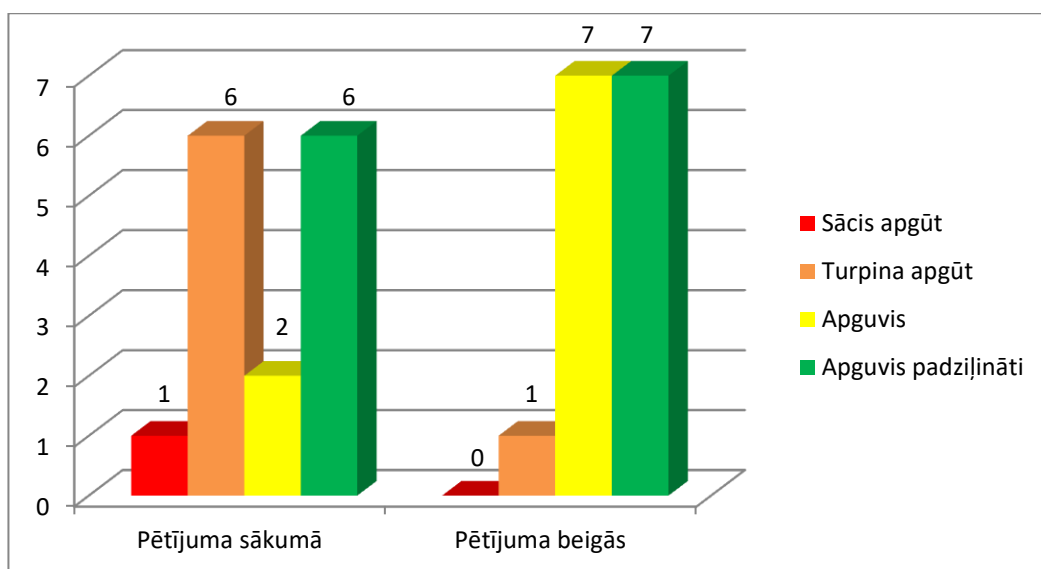

2.attēls. Bērnu stāstītprasmes līmenis atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem pētījuma beigās

Skatoties uz diagrammu pētījuma beigās un salīdzinot ar diagrammu pētījuma sākumā, apkopotie dati ir uzlabojušies. Joprojām bērniem ir jāturpina vingrināties un uzlabot visus stāstītprasmes kritērijus, lai bērni nevis turpinātu apgūt, bet būtu apguvuši stāstītprasmes izvirzītos kritērijus. Bērniem ir jāpievērš lielāka uzmanība paplašinātu teikumu lietošanai stāstījumā, kā arī bērniem ir jātrenējas attīstīt prasmi raiti un izteiksmīgi stāstīt.

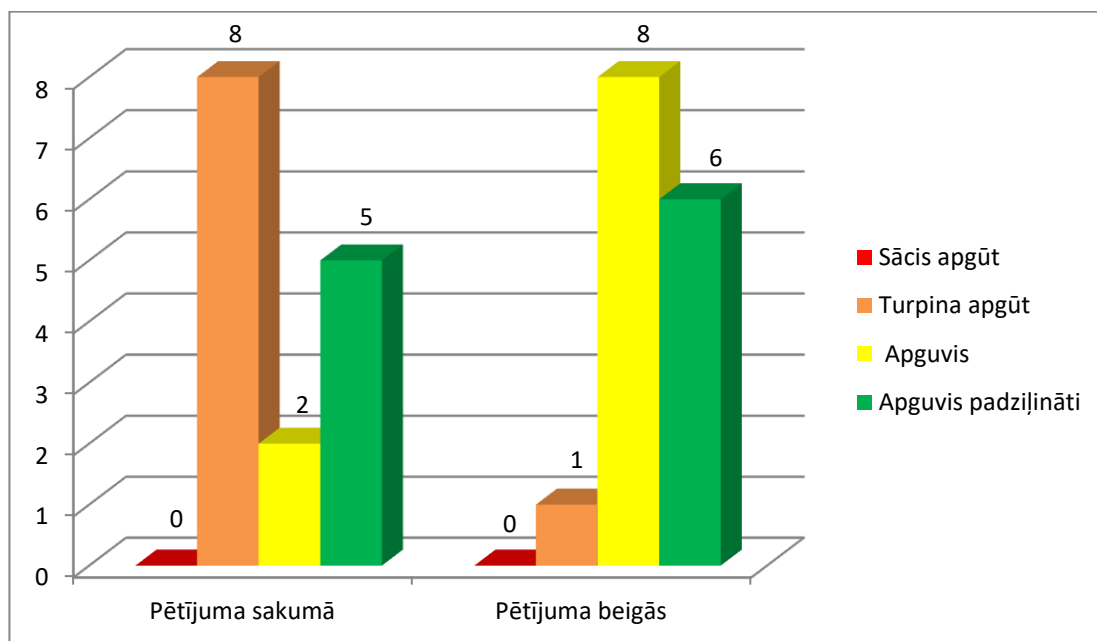
Darba autore pēc pētījumā iegūtajiem datiem uzskatāmāk salīdzina atsevišķi katru kritēriju pētījuma sākumā un beigās.

Apkopojot un salīdzinot iegūtos datus par bērnu prasmi secīgi atstāstīt pasaku, darba autore var secināt, ka pētījuma laikā ļoti redzami ir mainījušies rezultāti. Bērni ir uzlabojuši prasmi atstāstīt pasaku ļoti augstā līmenī, jo no visiem bērniem, tikai vienam vēl ir nepieciešama skolotāja palīdzība. Bērniem ikdienas mācību procesa laikā, klausoties latviešu tautas pasakas, ir uzlabojusies ne tikai precīza pasakas atstāstīšana, bet arī atmiņa (sk. 3.attēls).

3.attēls. Prasme secīgi atstāstīt pasaku

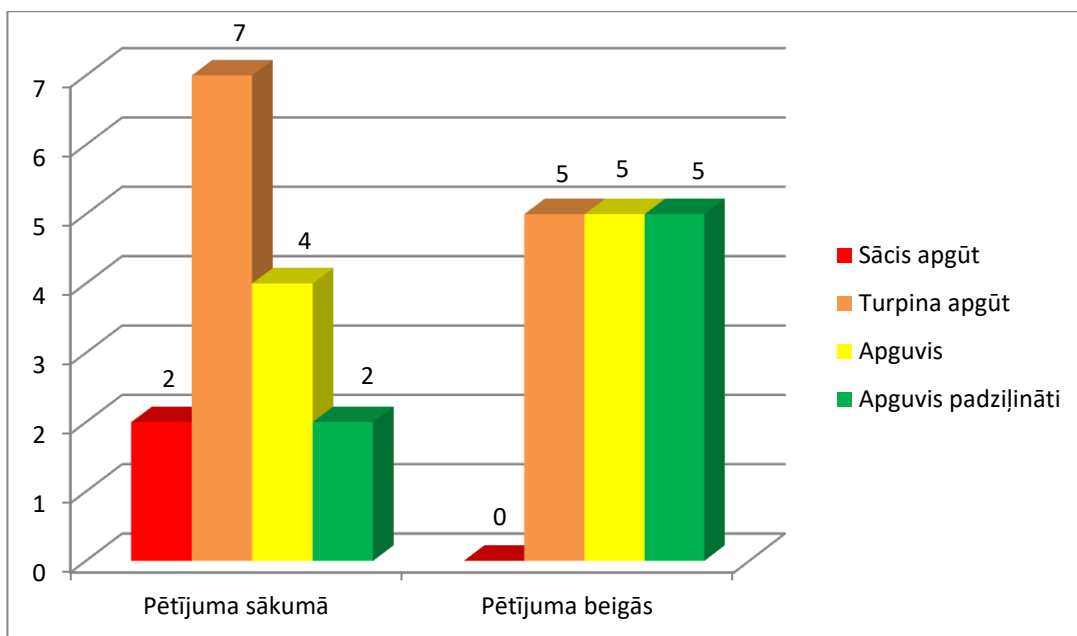
Pēc iegūtajiem datiem darba autore var secināt, ka ar latviešu tautas pasaku palīdzību, bērniem ir ļoti redzami uzlabojusies radošā stāstīšanas prasme. Pētījuma laikā 7 bērni ir apguvuši pasakas turpinājumu veidot patstāvīgi bez skolotāja iesaistes un pamudinošajiem jautājumiem. Bērniem ir attīstījusies fantāzija un viņi spēj patstāvīgi augstā līmenī veidot radošus pasaku turpinājumus (sk. 4.attēls).

4.attēls. Prasme veidot radošu pasakas turpinājumu

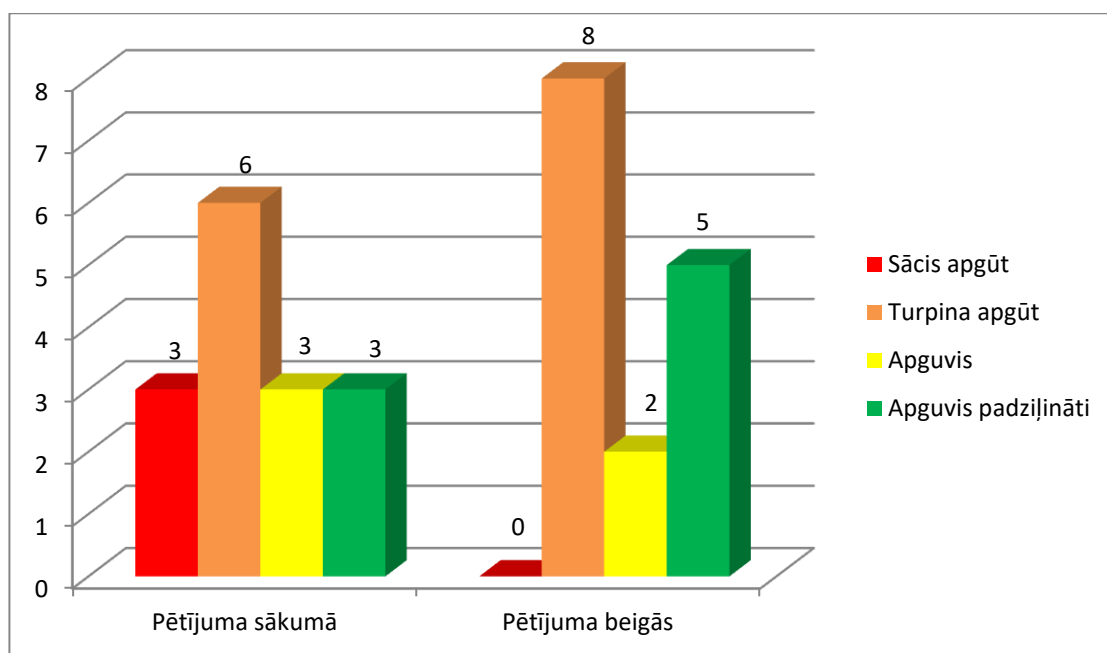
Pēc iegūto datu salīdzināšanas darba autore var secināt, ka bērni, veidojot stāstījumu pētījuma beigās, aizvien vairāk stāstījumā lieto paplašinātus teikumus. Trešajai daļai no pētījuma dalībniekiem vēl ir nepieciešams skolotājas pamudinājums un uzvedinoši teikumi, ar

kuru palīdzību bērns vairāk apraksta kāda priekšmeta, objekta u.c. izskatu, tādā veidā stāstā iekļaujot paplašinātus teikumus. Kopumā bērnu veidotie teikumi stāstot stāstu ar katru reizi kļūst paplašinātāki un tiek izmantotas dažādākas teikuma konstrukcijas (sk. 5.attēls).

5. attēls. Prasme veidot paplašinātus teikumus

Pēc rezultātu salīdzināšanas darba vadītāja var secināt, ka bērni, ikdienā klausoties latviešu tautas pasakas un attīstot prasmi veidot pašsacerētus pasaku turpinājumus, aizvien mazāk ietur apdomāšanās un klusuma brīžus, jo bērniem ir pietiekami liela pieredze, plašs vārdu krājums un viņu iztēle ir palikusi spilgtāka. Kā arī bērni stāsta laikā izmanto dažādas intonācijas, lai attēlotu dažādu pasaku varoņu balsis un kustības, kas palīdz bērnam izdomāt radošāku stāstu (sk.6.attēls).

6.attēls. Prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi

Darba autore uzdevums bija iepazīstināt bērnus ar latviešu tautas pasakām, ar kuru palīdzību bērns paplašina vārdu krājumu, attīsta iztēli un sekmē stāstītprasmi. Svarīgi bija radīt bērniem interesi un iepazīstināt viņus ar trim latviešu tautas pasaku veidiem – pasakām par dzīvniekiem, sadzīves pasakām un brīnumpasakām, ar kuru palīdzību bērns papildināja savu vārdu krājumu un pilnveidoja stāstītprasmi. Kopumā pilnīgi visiem bērniem ir attīstījusies stāstītprasme, bērni ir kļuvuši pārliecinātāki par savām spējām un, klausoties pasakas, bērnu vārdu krājums ir paplašinājies, līdz ar to stāstījumi ir precīzāki, izteiksmīgāki un raitāki.

Darba autore uzskata, ka ir ieguldīts pietiekami ilgs laiks stāstītprasmes sekmēšanai un bērni pa šo pētījuma laiku ir iepazinušos ar ļoti daudzām latviešu tautas pasakām. Kā arī darba autore pēc veiktā pētījuma uzskata, ka bērni ir jāturpina iepazīstināt ar mūsu tautas pasakām, jo šīs pasakas ir mūsu neatņemams mantojums, par kuru nedrīkst aizmirst. Pētījuma gaitā pēc iegūtajiem datiem apstiprinājās pētījuma jautājums, ka ar latviešu tautas pasakām var sekmēt stāstītprasmi 5 – 6 gadus veciem bērniem.

SECINĀJUMI

1. Bērna runas attīstībai ir ļoti liela nozīme bērna pilnvērtīgai attīstībai jau no mazotnes.
2. Liela loma pareizas bērna valodas attīstībai ir pieaugušajam, ko bērns jau no agras bērnības vēro un cenšas atdarināt.
3. Pedagogam mācot un attīstot bērna stāstītprasmi, liela uzmanība jāpievērš bērna fonētiskajai, leksiskajai un gramatiskajai attīstībai.
4. Bērna stāstītprasmes pilnvērtīga attīstība ir neatņemama prasme, ar kuras palīdzību bērns mācās izteikt savas jūtas, atbildēt uz jautājumiem, sazināties ar citiem bērniem un pieaugušajiem, kā arī apkārtējās pasaules izziņas līdzekli.
5. Folkloras izmantošana pirmsskolā ir neatņemama mācību procesa daļa. Ar tās palīdzību bērnam veidojas izpratne par vērtībām, paplašinās priekšstati un emocionālā pieredze.
6. Latviešu tautas pasakas iepazīstina bērnus ar vērtību pasauli, sniedz paplašinātāku skatījumu uz dažādām lietām, iepazīstina ar senām tradīcijām, ticējumiem, paplašina vārdu krājumu, kā arī ļauj ielūkoties senāko laiku dzīvē.
7. Ļaujot bērniem izvēlēties sev tīkamāko pasaku, bērna interese par pasaku uzlabojas un bērnam rodas lielāka motivācija un vēlme radoši darboties un izdomāt pasaku turpinājumus.
8. Pētījuma gaitā apstiprinājās izvirzītais pētījuma jautājums, ka ar latviešu tautas pasakām var sekmēt stāstītprasmi 5 - 6 gadus veciem bērniem, ļaujot bērniem pašiem izvēlēties sev interesējošu pasaku un, secīgi ievērojot izvirzītos kritērijus, attīstīt stāstītprasi.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Aizporiete, I. (2002) Valodas attīstība pirmsvalodas periodā. No: Tradicionālais un novatoriskais sabiedrības ilgstspējīgā attīstībā. Pedagoģija un psiholoģija: Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. CD materiāls. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
2. Anspoka, Z. Vinogradova, L. (2011) Intercultural dialogue and some aspects of basic foreign language teacher's professionalism. Pedagoģija: teorija un prakse: izglītība un pilsoniskā sabiedrība. Zinātnisko rakstu krājums. VI. Liepāja: LiePa, 44.-45. Lpp
3. Avotiņš, V., Prindule, L., Upmane, Z. (1981) Bērnu attīstība mācību un audzināšanas procesā. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC. 48.lpp
4. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000) Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC. 76., 111.lpp
5. Draviņa – Rūķe., V. (1992) No pieciem mēnešiem līdz pieciem gadiem. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
6. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014) Bērna komunikatīvās kompetences attīstība. RaKa. 53. – 63.lpp
7. Elnebiņa, I. (1992) Pakāpieni bērna attīstībā. – R.: Latvijas organizācija „Glābiet bērnus”, - 47 lpp.
8. Fišers, R. (2005) Mācīsim bērniem domāt. RaKa. 48.lpp
9. Golubina, V. (2007) Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata. Rīga: Izglītības solī.
10. Grīnvalde, R. (2022) Nacionālā enciklopēdija [tiešaiste] [atsauce 8.05.2022] Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/29520-latvie%C5%A1u-folklor>
11. Irbe, A., Lindenberga, S. (2014) Bērns runāt mācās ģimenē. RaKa. 128. – 138.lpp
12. Ismailova, A., Ismailova, F., Staņislavska, V. M. (2011) Latviešu tautas pasakas. Izdevniecība SIA Lietišķās Apmācības Centrs
13. Jurgena, I. (2002) Vispārīgā pedagoģija. Rīga: Izglītības solī. 44. – 45.lpp
14. Kalniņa, V., Skrube, Dz. (1983) Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstīšanas metodika. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC. 14, 108. – 110.lpp
15. Kaņepēja, R. (2003) Es gribu iet skolā. Rokasgrāmata skolotājiem. Rīga: Puse Plus.
16. Kaņepēja, R. (2012) Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
17. Kļaviņa, S. (1997) Valodas daba. Rīga: Lielvārds
18. Lieģeniece, D., Nazarova, I. (1999) Veseluma pieeja valodas apguvē. RaKa. 31. – 35.lpp
19. Ļubļinska A. (1979) Bērnu psiholoģija. Rīga: Zvaigzne

20. Markus, D. (2003) Bērna valoda: no pirmā kļiedziena līdz pasakai. Apgāds, Rasa ABC. 10.lpp
21. Markus, D. (2007) Bērns runā kultūras pasaulē. Apgāds, Rasa ABC. 122.lpp
22. Ozola, E., Veide, M. (2010) Dziedinošās terapijas. Rīga: Jumava. 26.lpp
23. Pelūde, I. (2018) Latviešu tautas pasakas 100 pasakas 100 mākslinieki. Rīga, Zvaigzne ABC.
24. Puškarevs, I. (2001) Attīstības psiholoģija. RaKa. 36.lpp
25. Stikāne, A. (1977) Latviešu bērnu literatūra. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC. 10.
26. Stikāne, I. (2005) Vērtību pasaule latviešu bērnu literatūrā. RaKa. 23.lpp
27. Svence, G. (1999) Attīstības psiholoģija. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC. 86. – 87.lpp
28. Špona, A. (2006) Audzināšanas process teorijā un praksē. Otrais papildināts izdevums. RaKa. 36.lpp
29. Valsts izglītības satura centrs. (2019) Pirmsskolas mācību programma. [tiešsaiste] 26.lpp [atsauce 19.05.2022] Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
30. Vigotskis, L. (2002) Domāšana un runa. Izdevniecība EVE. 126.lpp

PIELIKUMI

1.pielikums

Pedagoģiskais novērošanas protokols visas dienas garumā

Novērojuma mērķis: bērnu interese un pedagogu darbība mācību procesa laikā, apgūstot stastītprasmi, izmantojot latviešu tautas pasakas.

Novērošanas datums: 14.10.2021.

Laiks	Skolotāja darbība	Bērna darbība
Rīta cēliens 7:00 – 9:00	Sagaida bērnus un piedāvā bērniem dažādas galda spēles, zīmējamas lapas vai grāmatas pēc bērna paša vēlmēm.	Daži bērni labāk izvēlas no rīta pakrāsot kādu zīmējumu. Bērni, kuri prot patstāvīgi lasīt, izvēlas kādu latviešu tautas pasaku un apsēžas, lai izlasītu. Bet tikai daži bērni vēlas uzreiz spēlēties tikai ar mantām.
Rīta aplis 9:15 – 10:00	Skolotāja sasveicinās ar bērniem. Izstāsta dienas plānu. Pēc tam skolotāja izvēlas vienu latviešu tautas pasaku, kuru bērni noklausās un pēc tam kopā mēģina atstāstīt un skolotāja mudina bērnus izdomāt pasakas turpinājumu.	Bērni sasveicinās un noklausās dienas plānu. Pēc tam bērni klausās pasaku un visi kopā cenšas atstāstīt dzirdēto. Pēc tam bērni veido pasakai turpinājumu, pa vienam izdomājot katrs vienu teikumu.
Nodarbība 10:00 – 10:40	Skolotāja liek katram bērniem izdomāt un uzzīmēt savu pasakas turpinājumu dzirdētajai latviešu tautas pasakai.	Bērns izdomā pasaku un mēģina to uzzīmēt.
Nodarbība (turpinājums) 10:40 – 11:10	Skolotāja klausās katra bērna uzzīmētās pasakas turpinājumu.	Bērni, skatoties uz savu zīmējumu, pastāsta pasakas turpinājumu pēc zīmējuma. Bērni klausās cits cita stāstīto.
Brīvais laiks pirms	Piedāvā bērniem dažādas latviešu tautas	Bērni apsēžas uz zemes vai pie galda un lasa savu izvēlēto

pusdienām – grāmatu laiks! 12:10 – 12:30	pasaku grāmatas.	grāmatu vai pasaku. Bērni, kas neprot lasīt, skatās grāmatu ilustrējumus vai klausās, ko citi lasa.
Pēcpusdiena 16:15 – 16:35	Pārrunā ar bērniem latviešu tautas pasakas vērtības un salīdzina tās ar dzīvi.	Bērni pastāsta, ko no šīs pasakas ir iemācījušies.

Latviešu tautas pasaka „Brīnumu vārds”

Kāds jauns cilvēks gājis pa pasauli ceļot. Vienā vakarā tas uzejot mežā mazu būdiņu. Būdiņa bijusi tukša, tikai viena liela kaste bijusi tanī. Jauneklis bijis izsalcis un tādēļ cerējis kaut ko kastē atrast. Attaisījis kasti vaļā, bet tanī atkal bijusi tikai kaste un nākošajā arī. Beidzamā kaste bijusi pavisam maza, un tanī bijis mazs papīrītis. Raksts uz papīrīša bijis tā izdzisis, ka ceļotājs varējis izlasīt tikai vienu vārdu: kalps. Līdzko šo vārdu izlasījis, te kāda balss prasījusi: «Ko vēlaties, kungs?»

Ceļotājs sacījis, ka šis vēloties galdu, pilnu ar ēdieniem. Tūlī arī tā noticis: galds, pilns ar ēdieniem, ieradies būdiņā. Pēc ēšanas ceļotājs domājis: ja jau noslēpumainais kalps varot dot galdu ar visādiem ēdieniem, tad tas varot dot arī gultu. Nu jauneklis atkal lasījis: «Kalps!»

Te uzreiz kalps jautājis: «Ko vēlaties, kungs?»

Šis vēloties mīkstu gultu. Vēlēšanās tūlīt piepildījusies. Otrā rītā ceļotājs lasījis atkal: «Kalps!»

«Ko vēlaties, kungs?» balss vaicājusi.

Ceļotājs atbildējis, ka šis vēloties pili pie tuvākā ķēniņa pils, bet daudz lepnāku un skaistāku nekā ķēniņam. Tā arī noticis. Ķēniņa pilij pretī radusies viena cita pils — vēl lepnāka un skaistāka. Ķēniņam nepaticis, ka viņa pilij pretī sveša pils un vēl lepnāka. Ķēniņš pieteicis jaunajam ķēniņam karu. Vecajam ķēniņam sanācis liels pulks karaspēka, bet jaunajam ķēniņam bijis kādas trīs reizes vairāk. To redzēdams, vecais ķēniņš teicis: ko nu šie karošot, labāk izlīgšot ar labu. Abi atlaiduši karapulku un noslēguši mieru.

Ķēniņam bijusi skaista meita, bet neviens neuzdrīkstējies to bildināt. Kādu dienu ceļotājs saucis kalpu. Kalps atsaucies. Ceļotājs tam licis atnest no ķēniņa pils ķēniņa meitu ar visu gultu, bet tikai tā, lai viņa nepamostos.

Otrā rītā kungs licis kalpam ķēniņa meitu nogādāt atpakaļ. Nu ceļotājs gājis pie ķēniņa meitu bildināt. Ķēniņš bijis ļoti laipns un meitu apsolījis. Sarīkotas lepnas kāzas. Pēc kāzām

jaunais ķēniņš ar sievu dzīvojis tīri laimīgi, bet te kādā dienā kalps ieradies pie kunga un sacījis: «Cienījamais kungs, visu šo laiku esmu tikai tev kalpojis. Visas tavas vēlēšanās esmu tev izpildījis, bet tagad es gribu arī no tevis mazumiņu lūgt.»

Kungs prasījis: ko tad šis vēloties? Kalps teicis, ka vēloties to papīrīti atpakaļ dabūt, kas bijis kastē. Ak tā! Jā, jā, lai ņemot vien atpakaļ to papīrīti. Kalps paņēmis.

Naktī ceļotājs pamodies un jutis briesmīgu aukstumu. Brīnījies, kā pilī varot tā salt. Arī ķēniņiene pamodusies un brīnījusies, kā pilī tā varot salt. Kad aususi gaisma, abi ieraudzījuši, ka neguļ pilī, bet vecā meža būdīnā. Tad ceļotājs teicis ķēniņienei: «Ej tu pie saviem vecākiem, jo tu esi ieradusi lepni dzīvot, bet es palikšu pie sava — iešu ceļot.»

Un tā tie abi aizgājuši katrs savā vecā dzīvē (Ismailova, Ismailova, Staņislavska, 2011, 97).

1. Pedagoģiskais novērojuma protokols

Praktiskajā pētījumā tika iesaistīta Rīgas „X” pirmsskolas izglītības iestādes grupa ar 5 - 6 gadus veciem bērniem. Pētījumā tika veikts pedagoģiskais novērojums 15 bērniem.

Lai noskaidrotu bērnu sākotnējo stāstītprasmi pirms izmēģinājumdarbības, darba autore izvēlējās vienu latviešu tautas pasaku, kuru lasīja katram bērnam individuāli un veica bērna sākotnējo prasmju izvērtēšanu. Darba autore, lai noteiktu bērnu stāstītprasmes līmeni pirms pētījuma, izvēlējās īsu, saprotamu pasaku, kuras turpinājumu bērni varēja izdomāt ļoti radošu un interesantu.

Latviešu tautas pasaka „Zelta atslēga”

Vienā aukstā, aukstā ziemas dienā viens zēns brauca mežā malku cirst. Viņš, nabadziņš, dikti bija nosalis. Ko nu darīs? Sadomāja sniegu nogrūst un uguni uzskurt, ka var sasildīties. Nu, un, sniegu rakdams, — ko domājat — viņš uzraka zelta kastīti.

«Bet, pag!» viņš atminējas. «Kur kaste ir, tur arī atslēgai vajag būt.» Un nu meklēja atslēgu. Par labu laimi, atrada gan atslēgu un nu tūliņ slēgs vaļā.

Gaidīsim tad nu, kad viņš atslēgs, tad redzēsīm, kas tur labs iekšā būs!

Stāstītprasmes kritēriji	Vērtēšanas līmenis	Skolotāja darbība
Bērna prasme secīgi atstāstīt pasaku:	<p>1 – sācis apgūt – ar skolotājas lielu iesaisti, uzvedinošiem teikumiem un palīdzību, bērns atstāsta pasaku.</p> <p>2 – turpina apgūt – bērns gaida no skolotāja palīdzību vai apstiprinājumu, ka atstāsta pareizi.</p> <p>3 – apguvis – bērns patstāvīgi atstāsta pasaku tuvu tekstam.</p> <p>4 – apguvis padziļināti – bērns patstāvīgi atstāsta pasaku ļoti tuvu tekstam, atstāstot teikumus tieši vārds vārda no dzirdētās pasakas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Kur zēns brauca?” • „Ko viņš mežā darīja?” • „kā viņš plānoja sasildīties?” • „Ko zēns atrada?” • „kas viņam bija nepieciešams, lai atvērtu kastīti?”

<p>Bērna prasme veidot radošu pasakas turpinājumu:</p>	<p>1 – sācis apgūt – ar atbildēšanu uz skolotājas uzdotiem, motivējošiem jautājumiem veido pasakas turpinājumu.</p> <p>2 – turpina apgūt – ar skolotāja uzdotiem pamudinošiem jautājumiem, turpina veidot savu pasakas turpinājumu.</p> <p>3 – apguvis – bērns patstāvīgi spēj izdomāt interesantu un radošu pasakas turpinājumu.</p> <p>4 – apguvis padziļināti – bērns patstāvīgi stāsta radošu pasakas turpinājumu, aprakstot arī dažādus tēlus un priekšmetus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Kas kastītē varētu būt iekšā?” • „Varbūt kastē bija kāds priekšmets vai kāda lieta?” • „Ko zēns darīja pēc tam kad atvēra kastīti?” • „Vai kaste bija smaga?”
<p>Bērna prasme veidot paplašinātus teikumus:</p>	<p>1 – sācis apgūt – stāstot iekļauj pavisam vienkāršus, konkrētus un īsus teikumus.</p> <p>2 – turpina apgūt – ar skolotājas mudinošiem jautājumiem, iekļauj stāstā garākus un paplašinātākus teikumus.</p> <p>3 – apguvis – bērns stāstot patstāvīgi veido paplašinātus teikumus.</p> <p>4 – apguvis padziļināti – bērns stāstījumā iekļauj paplašinātus teikumus, gan dažādas teikuma konstrukcijas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Noraksturo, kādas formas bija šim priekšmetam, kādā krāsā tas bija?” • „Vai zēnam bija bail vērt vaļā kastīti, kāpēc?” • „Ko zēns darīja tālāk ar kastīti?”
<p>Bērna prasme stāstīt raiti un izteiksmīgi:</p>	<p>1 – sācis apgūt – bērna stāstījumā ir ļoti daudz pauzes, stāstot netiek izmantota izteiksmīga runa.</p> <p>2 – turpina apgūt – bērna stāstījumā ir apdomāšanās pauzes, kā arī, dažkārt, ir dzirdams izteiksmīgums.</p> <p>3 – apguvis – bērna stāstījums ir vienmērīgs, bez izteiktām pauzēm, kā arī stāstījums ir izteiksmīgs.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Ko zēns darīja tālāk?” • „Varbūt viņš velējās aiznest un kādam parādīt?” • „Parādi, cik kastīte bija liela!”

	<p>4 – apguvis padziļināti – bērns stāsta bez pauzēm, bieži izmanto balsis intonāciju vai kādu žestu. Stāstījums ir izteiksmīgs.</p>	
--	---	--

Pētnieciskajā daļā, izmantojot bērnu pedagoģisko novērojumu, tika iegūti pirms pētījuma dati ar bērnu stāstītprasmju attīstību, izmantojot latviešu tautas pasaku, atbilstoši izstrādātajiem kritērijiem. Balstoties uz izvirzītajiem kritērijiem un darba pirmās nodaļas teoriju, laika posmā no 8.11.2021. līdz 30.11.2021. tika no visiem bērniem iegūti sākotnējie pētījuma dati.

Bērnu pasaku turpinājumi

Bērnu turpinājums pasakai – „Diena par īsu”

Laura stāstījums

Saimnieks nepadevās un gāja arī trešajā dienā. Šoreiz viņš bija sagatavojis virvi. Viņš piesēja vienu virves galu pie saules, bet otru galu pie ozola, jo ozols ir ļoti stiprs koks. Šis ozols atradās kalna galā. Saule stāvēja kādu laiku mierīgi, pagāja stunda un saule jau sāka plīvot. Viņa plīvoja pa labi un pa kreisi, ļoti ātrā tempā veselu stundu. Saule tik stipri plīvoja, ka pārrāva virvi un aizlidoja projām. Saimnieks, to redzēdams, palika ļoti dusmīgs un aizgāja projām. Un no tā laika saule riņķo apkārt zemeslodei un neviens viņu vairs nevar apstādināt.

Evijas stāstījums

Kad saimnieks pamodās, viņš nākamajā dienā atkal gribēja noturēt sauli, lai strādnieki ilgāk strādātu. Viņš pasauca palīgā savu sievu. Viņi atkal iedūra saulē dakšas, bet tad, kad saule atradās tieši virs galvas. Vienu dakšu turēja sieva, otru saimnieks pats. Viņi tā turēja kādas divas stundas. Pēc laika viņi nogura un izdomāja dakšas otru galu iedurt zemē. Viņi tā arī izdarīja. Kādu laiku saule vēl stāvēja tieši virs galvas, bet pēc brīža sāka slīdēt uz leju. Dakšas neizturēja un sāka salocīties, līdz atkal izkrita. Saimnieks sadusmojās un ar savu sievu aizgāja atkal atpakaļ mājās, sauli nenoturēdami.

Olīvijas stāstījums

Kad pienāca nākamā diena, saimnieks sāka domāt, vai vispār ir iespējams sauli noturēt. Viņš sāka domāt citu plānu. Ja sauli nevar noturēt, tad kā lai panāk, lai strādnieki strādā vairāk? Viņš izdomāja, ka varētu pasaukt vēl kādu strādnieku, ja viņi būs vairāk, tad darbi tiks izdarīti ātrāk. Bet viņš negribēja tērēt vairāk naudu. Viņš izdomāja, ka katru dienu par labu darbu viņš varētu apmaiņā gatavot viņiem vakariņas. Strādniekiem tas patika, un viņam vairāk nebija jātērē tik daudz naudas.

Alberta stāstījums

Saimnieks negribēja padoties. Viņš mēģināja vēl vienu reizi. Šoreiz viņš sagatavoja vēl divas dakšas savai sievai. Kad pienāca rīts, saimnieks ar savu sievu uzkāpa kalna galā un iedūra visas četras dakšas. Tā viņi turēja visu dienu. Kad saule lēnām sāka rietēt, turēt palika pārāk grūti, jo bija turējuši jau visu dienu. Saimniece padevās un dakšas izkrita. Arī saimniekam palika grūti, un arī viņš padevās. Tad viņš apsēdās kalna galā un domāja, vai vispār tas ir iespējams. Un viņš saprata, ka tas nav iespējams, jo saule ir pārāk stipra.

Bērnu turpinājums pasakai – „Vīrs min vellam gadus”

Ralfa stāstījums

Vīrs paņēma visus trīs maisus ar naudu un aizgāja mājās. Viņš, aizejot mājās, uzreiz apsēdās gultā un skaitīja, cik nauda tur ir. Viņam tur bija trīssimt tūkstoši. Tad vīrs paņēma maisus ar naudu un aizgāja uz veikalu. Viņš nopirka melnu mašīnu, viņš arī nopirka mantas labdarībai un arī pat naudu atdeva labdarībai, bet ne visu. Un tad viņš aizgāja atkal mājās un apsēdās gultā skaitīdams, cik viņam tur nauda vēl palika. Un tad atklājās, ka viņam gandrīz beigusies nauda, tikai 50 eiro ir palikuši. Par piecdesmit eiro viņš nopirka kaut ko sev, piemēram, viņš nopirka spēļu ragavas saviem bērniem, un kaut kādas mantas saviem bērniem un pats sev viņš nopirka veselu maisu ar konfektēm. Un nauda bija beigusies.

Teodora stāstījums

Vīrs paņēma vella iedotos trīs maisus, kuros bija tūkstoš eiro. Tad viņš gāja uz veikalu ar visiem trīs maisiem naudas. Viņš ļoti gribēja nopirkt skapi un jaunas mantas. Vēl viņš nopirka sev jaunu māju. Viņš nopirka arī jaunu guļamistabu. Priekš guļamistabas viņš nopirka jaunu, ļoti lielu gultu, lampu. Tad viņš vēl nopirka sev lielu maisu ar saldumiem un sulīgiem augļiem. Vēl viņš gribēja nopirkt sev datoru, bet tad viņš saprata, ka viņam vairāk nav naudas. Tad viņš izgāja no veikala un gāja atpakaļ uz savu jauno māju un tur arī palika dzīvojot.

Agates stāstījums

Vīrs paņēma naudu un devās mājās. Tad viņš saskaitīja naudu un saprata, ka ir kļuvis ļoti bagāts. Viņš izdomāja nopirkt sev pili. Pēc tam viņš dabūja sev princesi ar ko apprecējās. Viņi bija ļoti laimīgi, jo viņiem nekas netrūka. Tad viņiem piedzima desmit bērni. Vīrs sāka strādāt par karali un viņa sieva par karalieni. Viņi kļuva vēl bagātāki. Viņš izdomāja nopirkt sev divdesmit kalpus, kas viņiem kalpoja. Viņi gatavoja ēdienu, tīrīja pili un strādāja citos darbos. Bet kalpi savu naudu strādājot citur nevarēja paturēt, jo karalis lika visu atdot viņam. Tā nu vīrs kļuva vēl bagātāks un ar savu karalieni un desmit bērniem dzīvoja ļoti laimīgi, jo viņiem nekas netrūka.

Eduarda stāstījums

Viņš paņēma maisus ar naudu un aizgāja uz veikalu. Viņš staigāja pa veikalu un domāja, ko varētu nopirkt. Beigās viņš nopirka daudz ēdienu, čipšus, konfektes, kolu un šokolādes. Tad viņš aizgāja mājās un saprata, ka ir iztērējis tikai vienu maisu ar naudu. Viņš apēda visu, ko bija nopircis un aizgāja gulēt. Nākamajā dienā viņš izdomāja aiziet uz atrakciju parku. Viņš tur gribēja izbraukāties ar visiem karuseļiem. Viņš izbrauca ar visiem karuseļiem un gribēja vēlreiz aiziet uz veikalu, bet tad saprata, ka maisi ar naudu ir beigušies. Viņš noskuma un gāja mājās.

Māras stāstījums

Vīrs paņēma visus maisus un domāja, ko ar iegūto naudu darīs tālāk. Viņš nolēma iet mājās un pajautāt savi ģimeni, ko viņi ļoti vēlētos. Viņa sieva un trīs bērni teica, ka ļoti grib aizbraukt ceļojumā. Bet viņi nezināja, ka viņš ir dabūjis trīs maisus ar naudu. Tad viņa bērni izstāstīja savu sapni. Viņi ļoti gribēja aizbraukt pie okeāna, un tur peldēties siltā ūdenī. Tad vīrs pateica, ka tas ir iespējams un ka varam braukt. Ģimene bija šokā. Tad viņš izvilka no skapja visus trīs maisus ar naudu. Visi bija ļoti pārsteigti un priecīgi, apskāva viņu un sāka plānot savu lielo ceļojumu. Pēc dažām dienām viņi aizbrauca. Viņiem tik ļoti tur patika, ka viņi izdomāja tur dzīvot visu dzīvi.

Bērnu turpinājums pasakai – „Kas apēdis sieru”

Marijas stāstījums

Žīds paņēma to zelta gabalu un nodomāja, ka viņš šo zelta gabalu atdos tam, kurš atklās viņam savus vislielākos noslēpumus. Tad viņš saaicināja visas pilsētas iedzīvotājus pie sevis uz māju. Atnāca ļoti daudzi un viņi atklāja savus lielākos noslēpumus žīdam. Kāds izstāstīja, kur slēpj savu naudu, tad vēl kāds izstāstīja, kā viņš melo savam darba priekšniekam, cits izstāstīja kur var atrast par brīvu daudz ēdienu, un vēl visādus noslēpumus viņi pastāstīja. Kad visi pastāstīja savus noslēpumus, viņš tāpat padomāja, ka viņš neatdos savu zelta gabalu nevienam. Tad žīds aizbēga no pilsētas, jo visi prasīja par savu noslēpumu zelta gabalu. Viņš aizgāja uz velnu karaļvalsti un viņš bija pakalpiņš velniem. Viņš pastāstīja viņiem visus dzirdētos noslēpumus un par to velni viņam iedeva daudz ēdienu un vēl daudz zeltu. Viņš kļuva ļoti bagāts un varēja dzīvot velnu karaļvalstī ar visu savu zeltu.

Martas stāstījums

Žīds ar zeltu nedalījās ar citiem. Bet viņš izdomāja, ka grib nopirkt kaut ko vēl labāku nekā zelts. Viņš izdomāja zeltu iemainīt pret kaut ko citu. Žīds gāja uz tirgu un tur nebija augļi un dārzeņi, bet tur bija daudz ļoti dārgas lietas. Kā piemēram, tur bija zelta grāmatas, zelta mašīnas, zelta krūzes un sudraba krekliņš. Viņš gribēja nopirkt lielu mašīnu. Viņš iemainīja savu zelta gabalu pret vislielāko un skaistāko mašīnu. Mašīna bija zelta un sudraba krāsā. Stūre bija gatavota no zelta un arī krēsli. Viņš ar šo mašīnu braukājās pa dažādiem ceļiem. Un tad viņš izdomāja apceļot visu pasauli, jo tad visi redzētu, cik liela un dārga mašīna viņam ir.

Alises stāstījums

Žīds pēc tam ar visu zeltu aizgāja mājās. Viņš to paslēpa, lai sieva un bērni nevar atrast. Bet viņa sieva to atrada pēc piecām nedēļām. Sieva lika žīdam apmainīt zeltu pret naudu. Viņš to negribēja darīt, bet beigās izdarīja. Par naudu viņi nopirka māju un sāka dzīvot tur. Vēl viņi

nopirka mašīnu un daudz saldumus. Vēl viņi vienu nakti aizbrauca ar savu jauno mašīnu uz lielu viesnīcu, kur pavadīja vienu nakti atpūšoties un peldoties baseinā. Žīds vēl par atlikušo naudu izdomāja nopirkt mazākus zeltus. Pēc tam viņš tos pārdeva par vēl lielāku naudu. Viņš kļuva vēl bagātāks, bet viņš nevienam to neteica. Viņš pa kluso nopirka lielu pili, kurā pavadīja ļoti daudz laika viens pats. Tagad viņš bija ļoti laimīgs, jo viņam bija pils par, kuru neviens nezināja.

Elzas stāstījums

Tad žīds gāja pie kāda cilvēka un teica: „Ja tu man iedosi naudu, es tev iedošu šo zelta gabalu!” Un tad cilvēks viņam iedeva simts eiro. Un tad žīds teica: „Es pārdomāju, es nedošu tev savu zelta gabalu!” Tad cilvēks prasīja atpakaļ savu naudu, bet žīds teica, ka neatdos, jo tā ir viņa nauda un aizbēga. Tad viņš gāja pirkt ļoti daudz siera, jo viņam garšoja siers. Žīds aizgāja uz veikalu un nopirka kazas sieru, zemeņu sieru, ķiršu sieru un mocarellas sieru. Un pēc tam viņš gāja mājās, lai tos apēstu. Un tad viņš tos sierus, kas palika pāri, nolika savā plauktā. Bet pēc dažam dienam pats tos apēda.

Regnāra stāstījums

Žīds paņēma zelta gabalu un aizbēga. Aizskrienot tālu prom un apstājoties, viņš sāka domāt, ko ar to darīs tālāk. Viņš gribēja to aprakt, lai neviens neatrod. Viņš mežā izraka bedri un zelta gabalu apraka. Lai neviens nepamanītu, ka tur kaut kas ir aprakts, viņš kārtīgi visu nolīdzināja. Pēc vairākiem mēnešiem viņš izdomāja, ka grib nopirkt sev jaunu māju. Viņš gāja uz mežu, lai izrakstu savu zelta gabalu un varētu to apmainīt pret kādu māju. Bet, aizejot uz mežu, viņš vairs neatcerējās, kur tieši zelta gabals ir aprakts. Viņš izraka ļoti daudz bedres, bet nekur neatrada. Tad žīds sadusmojās un aizgāja atpakaļ uz savu veco māju.

Ernesta stāstījums

Žīds paņēma zelta gabalu un aizskrēja uz māju. Viņš visu ceļu uzmanījās, viņš baidījās, ka kāds var noņemt ā nu to.. *Autore – zelta gabalu?* Jā, zelta gabalu noņemt. (Mazs klusuma brīdis). Ieejot mājās viņš aizslēdza durvis un apsēdās uz krēsla. Žīds domāja, kur zelta gabalu noslēpt. Viņš viņu ietina segā un ielika skapī. Bet viņš izdomāja, ka tur kāds nejauši var atrast, tāpēc izņēma laukā un domāja citu slēptuvi. Viņš izdomāja noslēpt puķu podā. Viņš to apraka. *Autore – un kas notika tālāk ar to zelta gabalu noslēptu puķu podā?* Tad pēc dažiem mēnešiem puķu podā uzziedēja zelta puķe.

Latviešu tautas pasaka „Diena par īsu”

Kāds saimnieks pārlietu izdzina gājējus. Tie jau tā strādāja no agra rīta līdz vēlam vakaram, bet viņam nekad nebija diezgan — pastāvīgi gaudās un sūkstījās, ka diena par īsu un alga par lielu.

Reiz kāds, izjokot gribēdams, iestāstīja šim, ka dienu varot pavilkt garāku. Vajagot iedurt saulē trijzaru dakšas un stipri turēt, lai šī netiekot uz priekšu. Saimnieks varen nopriecājās par tādu padomu un pasūtīja kalējam lielas dakšas. Kad tās bija izkaltas un uzdzītas kātā, saimnieks pateica gājējiem:

„Nu jūs strādāsiet tik ilgi, kamēr es turēšu sauli.”

Ap launaglaiku saimnieks uzkāpa kalniņā, pacēla dakšas pret sauli un turēja. Pagāja viena stunda, otra, šim roka vairs neklausā - dakšas izkrīt laukā. Gājēji, redzēdami, ka saimnieks sauli vairs netur, meta darbam mieru. Saimnieks plīsa vai pušu aiz dusmām, jo saule vēl bija gabalā, taču pats tik stīvs, ka ne pieliekties nevar. Bet sieva viņu mierināja: „Nekas, vīriņ, rītdien sāc turēt sauli tad, kad tā jau vakarpusē. Tad tā stāv slīpi, tev būs vieglāk turēt.”

Otrā dienā saimnieks uzkāpa kalniņā, kad saule stāvēja virs mežu galiem. Pacēla dakšas, izstiepa rokas uz priekšu un turēja. Taču šoreiz turēšana likās vēl grūtāka. Kādu stundu noturējies, te sametās raibs gar acīm, un saimnieks novēlās zemē kā pupu kūlis. Saimniece tikai ar lielām pūlēm to atdabūja pie dzīvības. (Ismailova, Ismailova, Staņislavska, 2011, 90)

Latviešu tautas pasaka „Vīrs min vellam gadus”

Vienreiz viens vīrs gājis pa mežu. Vai nu mežsargs, vai kas viņš tur bijis, vai arī tāpat tikai izgājis pastaigāties. Uz vienu reizi viņš saticis mežā vellu. Vells tūlīt iet klāt un teic vīram tā:

«Uzmini, cik vecs esmu, tad tu dabūsi trīs maisus naudas.»

Vīrs nodomājis, ka nauda jau nu būtu gan dikti laba lieta - un vēl trīs maisi. Vai traks, tad jau viņš var dzīvot, kā tikai viņam patīkas, bet kā tad lai viņš uzmin, cik vellam ir gadu. Padomājis un tad teicis:

«Šodien es gan neminēšu, bet atnāc rīt uz to pašu vietu, tad es pateikšu, cik tev ir gadu.»

Vellam vaļas diezgan, un viņš apsoliņies rīt te atnākt. Norunājuši laiku ar vēl, kad viņi te ieradīsies. Vīrs aizgājis pirmais, ielīdis krūmos un gaidījis, kad atnāks vells. Kā vells bijis

pienācis, tā vīrs sācis krūmos kūkot par dzeguzi. Vells klausījies, klausījies tādu laiku un tad iesaucies:

«Vai tu traks, es deviņdesmit deviņus gadus esmu nodzīvojis, bet vēl nekad nebiju dzirdējis dzeguzi kūkojam ziemas laikā!»

Āre, nu jau vīram visa gudrība bijusi rokā. Viņš gājis vellam klāt. Vells prasījis, vai nu viņš varēs pateikt, cik viņam ir gadu. Vīrs paskatījies labi uz viņu un tad teicis:

«Man liekas, ka tu esi deviņdesmit deviņus gadus vecs.»

Vells tikai pabrīnījies vien, kā vīrs to var zināt. Bet nu jau nekas cits vairs neatlicis - vellam vajadzējis gādāt tikai naudu. Atnesis visus trīs maisus, un vīrs varējies dzīvot bagāti. Nekā vairs netrūcis. (Ismailova, Ismailova, Staņislavska, 2011, 119).

Latviešu tautas pasaka „Kas apēdis sieru”

Reiz viens vecs vīriņš – Dieviņš – gājis pa ceļu un nesis maisiņu, kur bijuši 3 sieriņi iekšā. Pēc neilgas iešanas vīriņš saticis vienu žīdu un aicinājis šo sev līdz. Labi, žīds gājis arī. Gājuši, gājuši – pienācis vakars, norunājuši paēst un tad likties gulēt. «Bet ko tad ēdīsim?» jautājis žīdiņš.

Vīriņš tūliņ ņems no maisa sieriņus ārā, bet sieriņu vairs nav. Žīdiņš bija sieriņus nesot apēdis. Ko nu? Vīriņš jautājis: «Vai tu apēdi sieriņus?»

Žīdiņš atbildējis: «Nudien, papiņ, es neesmu viņus apēdis!»

Neko darīt, likušies neēduši gulēt. No rīta cēlušies un gājuši tālāk. Gājusi garām gar lielu mežu. Vīriņš iesūtījis žīdu mežā, kur tas sācis maldīties. Nu viņš saucis: «Kas ir apēdis sieriņus, lai nāk ārā!»

«Nudien, papiņ, es neesmu viņus apēdis!» liedzies žīdiņš un iznācis no meža laukā. Gājuši tālāk, nonākuši līdz vienai upei. Vīriņš iegrūdis žīdiņu upē un saucis: «Kas apēdis sieriņus, lai nāk ārā!»

Žīdiņš atkal liedzies: «Nudien, papiņ, es neesmu viņus ēdis!»

Iznācis žīds no upes un abi gājuši atkal tālāk. Nu vīriņš atradis uz ceļa zelta gabalu un teicis: «Kas apēdis sieriņus, tam es došu šo zelta gabalu!»

Nu žīdiņš itin priecīgs iesaucies: «Nudien, papiņ, es viņus apēdu. Dod nu man to zelta gabalu un saki paldies, ka es tev vēl atzinos. Kur tu citādi to zeltu būtu licis?»

Vīriņš pasmējies, iedevis žīdiņam zelta gabalu un aizgājis projām. (Ismailova, Ismailova, Staņislavska, 2011, 173).

